

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра конституційного, адміністративного та фінансового права

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА
Силабус навчальної дисципліни

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	D Бізнес, адміністрування та право
Спеціальність	D8 Право
Освітня програма	Магістр права https://surli.cc/rbfjgy
Статус дисципліни	Обов'язкова
Форма навчання	Денна
Рік підготовки, семестр	1 курс, 1 семестр
Обсяг дисципліни	4,0 кредитів ЄКТС / 120 годин, у тому числі, самостійної роботи – 80 годин, лекційних – 22 годин, семінарських – 18 годин
Форма семестрового контролю	Екзамен
Мова викладання	Українська
Розміщення курсу	Google classroom «Теорія та практика адміністративного судочинства 2025-2026 ДФН» https://classroom.google.com/c/ODMxMDU4NzY2MzE0?cjc=523tp44u
Консультації	Офлайн консультації: згідно із затвердженим розкладом; Онлайн консультації: за попередньою домовленістю електронною поштою та Google meet у робочі дні з 9.00 до 17.00; Консультації до екзамену: напередодні екзамену згідно із затвердженим розкладом.
Інформація про викладачів	Лекції: Салюк Петро Іванович – доктор філософії з права, доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права p_saliuk@univer.km.ua https://univer.km.ua/profile/salyuk-petro-ivanovych Профілі у наукових базах даних:

	<p>ORCID: https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0002-9858-9356</p> <p>Семінарські заняття, консультації: Гаврік Роман Олександрович – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права roman_gavrik@univer.km.ua Roman.Gavrik@huup.km.ua https://univer.km.ua/profile/havrik-roman-oleksandrovych</p> <p>Профілі у наукових базах даних: ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1557-0594 Google Scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?user=UAfgTMUAAAAJ&hl=uk ResearcherID: https://publons.com/researcher/1865782/roman-havrik/</p>
--	---

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни

<p>Програмні компетентності, які здобуваються під час вивчення навчальної дисципліни</p>	<p style="text-align: center;">Загальні компетентності</p> <p>ЗК-1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК-3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК-6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). ЗК-7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p> <p style="text-align: center;">Спеціальні компетентності</p> <p>СК-1. Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності. СК-3. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні. СК-5. Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції. СК-6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію. СК-7. Здатність застосовувати знання та розуміння основних засад (принципів) та процедур судочинства в Україні. СК-8. Здатність застосовувати медіацію та інші правові інструменти альтернативного позасудового розгляду та вирішення правових спорів. СК-11. Здатність критично оцінювати ефективність представництва і захисту прав, свобод та інтересів клієнтів. СК-13. Здатність доносити до фахівців і нефаківців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією. СК-15. Здатність самостійно готувати проекти актів правозастосування, враховуючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості. СК-16. Здатність здійснювати юридичний супровід діяльності органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій.</p>
---	---

<p>Програмні результати навчання</p>	<p>П РН-1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання. РН-3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження. РН-6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи. РН-9. Генерувати нові ідеї та використовувати сучасні технології у наданні правничих послуг. РН-11. Використовувати передові знання і методики у процесі правотворення та правозастосування інститутів публічного та приватного права і кримінальної юстиції. РН-12. Проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу. РН-13. Аналізувати та оцінювати практику застосування окремих правових інститутів. РН-14 Обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування. РН-15 Мати практичні навички розв'язання проблем, пов'язаних з реалізацією процесуальних функцій суб'єктів правозастосування. РН-17. Інтегрувати необхідні знання та розв'язувати складні задачі правозастосування у різних сферах професійної діяльності.</p>
<p>Місце дисципліни в логічній схемі</p>	<p>Знання цієї навчальної дисципліни слугуватимуть базою для подальшого вивчення дисциплін: О.8.М.12. Альтернативне вирішення правових спорів.</p>
<p>Зміст навчальної дисципліни</p>	<p>Тема 1. Загальна характеристика адміністративного судочинства як інституту судового захисту та засобу утвердження верховенства права Тема 2. Основні засади (принципи) адміністративного судочинства Тема 3. Юрисдикція адміністративних судів. Підсудність адміністративних справ Тема 4. Докази і доказування в адміністративному судочинстві Тема 5. Особливості процесуального статусу учасників справи та інших учасників судового процесу Тема 6. Процесуальне представництво Тема 7. Провадження в адміністративному суді першої інстанції Тема 8. Особливості позовного провадження в окремих категоріях адміністративних справ Тема 9. Перегляд судових рішень Тема 10. Медіація в адміністративному судочинстві Тема 11. Виконання судових рішень в адміністративних справах. Застосування заходів процесуального примусу Тема 12. Процесуальні документи в адміністративному судочинстві Тема 13. Судові рішення в адміністративному судочинстві</p>
<p>Рекомендовані джерела для вивчення навчальної</p>	<p>Основні джерела</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Конституція України від 28 червня 1996 р. <i>Законодавство України</i>. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр. 2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня

дисципліни	<p>2005 р. № 2747-IV <i>Законодавство України.</i> URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15.</p> <p>3. Про судовий збір: Закон України від 8 липня 2011 р. № 3674-VI. <i>Законодавство України.</i> URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17.</p> <p>4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02 червня 2016 р. № 1402-VIII <i>Законодавство України.</i> URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19.</p> <p>5. Адміністративне право та адміністративний процес в умовах воєнного стану в Україні: навчальний посібник : у 2-х томах. Том 2. Спеціальне адміністративне право. Європейське адміністративне право. Порівняльне адміністративне право. Адміністративний процес / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Гулак та ін. ; за заг. ред. В. Галуцька, В. Фелика. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. 432 с. URL: https://www.ssaals.com.ua/wp-content/uploads/AP-Tom-2.pdf.</p> <p>6. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с. URL: https://www.ssaals.com.ua/wp-content/uploads/2021/04/%D0%90%D0%94%D0%9C%D0%86%D0%9D%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E-%D0%B2%D0%B8%D0%B4-%D1%87%D0%B5%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B5-2021.pdf.</p> <p>7. Адміністративне судочинство України: питання теорії і практики (з нагоди 20-річчя ухвалення Кодексу адміністративного судочинства України): монографія / редкол.: М.І. Смокович (голова), О.Р. Радишевська, В.М. Кравчук, Н.В. Богашева. Київ: Компанія ВАІТЕ, 2025. 626 с. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/rizne/Monograf_Admin_sud_vo.pdf</p> <p>8. Адміністративне судочинство в питаннях та відповідях : навчальний посібник / за заг. ред. Н. Ю. Задираки, Є. С. Герасименка. Київ : ВД Дакор, 2019. 224 с. URL: https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi59/0044112.pdf.</p> <p>9. Галуцько В., Стеценко С., Берлач А., Буханевич О., Ситников О. та ін. Адміністративне право та адміністративний процес України в умовах воєнного стану: колективна монографія / за заг. ред. В. Фелика, В. Курила2. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. 704 с. URL: https://www.ssaals.com.ua/wp-content/uploads/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%D0%92%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85%D0%B2%D0%BE%D1%94%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%83.pdf.</p> <p>10. Смокович М. І., Бевзенко В. М. Адміністративний процес України: теорія, практика: підручник. Видання четверте, змінене, доповнене і перероблене. Київ, Дакор, 2024.</p> <p style="text-align: center;">Допоміжні джерела</p> <p>11. Адміністративне судочинство : навчальний посібник / за заг. ред. проф. О. П. Рябченко. 2-ге вид., перероб. і доп. Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2014. 304 с. URL:</p>
------------	--

	<p>https://old.karazin.ua/images/redactor/news/2014-04-16/Riabchenko.pdf.</p> <p>12. Адміністративне судочинство України: теорія та практика: монографія / кол. авт.; за заг. ред. О. М. Нечитайла. К.: ВАІТЕ, 2015. 288 с. URL: https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/1589/1/12.pdf.</p> <p>13. Боженко Н. В. Адміністративно-правове забезпечення медіації як способу вирішення адміністративних спорів: дис. ... канд. юрид. наук. спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Запоріжжя, 2019. 242 с. URL: https://uacademic.info/download/file/0418U001825/dis.doc.</p> <p>14. Завальнюк І. В. Спрощене провадження в адміністративному судочинстві України: автореф. ... дис. ... канд. юрид. наук. спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Одеса, 2017. 22 с. URL: https://dspace.onua.edu.ua/bitstreams/4dcbe38a-c9fb-4ebc-b599-6d862d2b6320/download.</p> <p>15. Капинос О. В. Теоретико-правові засади функціонування адміністративного судочинства в Україні. Дис. ...канд.юр.наук. спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Запоріжжя, 2021. 312 с. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/dis/07_2021/Капynos.pdf.</p> <p>16. Ківалов С. В. Адміністративний процес (загальна частина) : навчальний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) / С. В. Ківалов, А. Ю. Осадчий, О. В. Закаленко. Одеса, 2019. 224 с. URL: https://doi.org/10.32837/11300.12478/</p> <p>17. Корчинський О. І. Правові засади організації адміністративного судочинства в Україні : дис. ... канд. юрид. наук. спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Львів, 2018. 185 с. URL: https://ena.lpnu.ua/items/9fa0ef2c-9998-43a6-bd64-b388979248bf.</p> <p>18. Муза О. В., Травкіна К. Є. Процесуальні засади спрощеного позовного провадження в адміністративному судочинстві України: монографія. Київ, Четверта хвиля, 2019. 108 с.</p> <p>19. Смокович М. І. Юрисдикція адміністративних судів: теорія і практика судочинства: монографія. Україна, Київ, Юрінком Інтер, 2022. 288 с.</p> <p>20. Труш М. І. Судове рішення в адміністративному процесі. Дис. ... канд.юр.наук. спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Львів, 2017.</p>
--	--

Навчальний контент

Методи навчання та форми поточного контролю	<p>Під час лекційних занять застосовуються:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) традиційний усний виклад змісту теми; 2) створення проблемних ситуацій; 3) слайдова презентація; 4) дискусійне обговорення проблемних питань; 5) методи активного слухання та методи зворотного зв'язку. <p>На семінарських заняттях застосовуються:</p>
--	---

	<p>1) дискусійне обговорення проблемних питань; 2) вирішення ситуаційних завдань та кейсів із застосуванням сучасних інформаційних технологій. Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни може проводитися у формах:</p> <p>1) усне або електронне (у тому числі тестове) блиц-опитування студентів щодо засвоєння матеріалу; 2) усне або електронне (у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях; 3) виконання практичних завдань із застосуванням сучасних інформаційних технологій.</p>
<p>Лекційні заняття</p>	<p style="text-align: center;">Лекційне заняття 1</p> <p style="text-align: center;">Тема 1. Загальна характеристика адміністративного судочинства як інституту судового захисту та засобу утвердження верховенства права.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Правова природа адміністративного судочинства: поняття, ознаки та зміст. 2. Адміністративне судочинство як засіб утвердження верховенства права у вітчизняному конституційному устрої. 3. Співвідношення понять «адміністративна юстиція» та «адміністративна юрисдикція». 4. Завдання адміністративного судочинства. Відмінність завдання адміністративного судочинства від інших видів судочинства. 5. Загальна характеристика судового застосування джерел адміністративного права. 6. Застосування актів судової влади як похідних джерел адміністративного права. 7. Перспективи запровадження судового прецеденту як джерела права в Україні. 8. Адміністративна справа як предмет розгляду адміністративних судів. Види адміністративних справ в адміністративному судочинстві. 9. Форми адміністративного судочинства. <p style="text-align: center;">Лекційне заняття 2</p> <p style="text-align: center;">Тема 2. Основні засади (принципи) адміністративного судочинства.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні засади (принципи) адміністративного судочинства: поняття та значення. 2. Класифікація принципів адміністративного судочинства. 3. Верховенство права – визначальний принцип адміністративного судочинства. 4. Забезпечення рівності сторін в адміністративному процесі. 5. Аналіз принципів змагальності сторін, диспозитивності та офіційного з'ясування всіх обставин у справі. 6. Характеристика принципу гласності судового процесу. 7. Відкритість інформації щодо справи. 8. Зміст права на перегляд справи та оскарження судового рішення. 9. Характеристика принципу обов'язковості судових рішень. 10. Аналіз принципу розумності строків розгляду справи судом. 11. Характеристика принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами.

12. Зміст принципу відшкодування судових витрат фізичних та юридичних осіб, на користь яких ухвалене судове рішення.
13. Характеристика неформалізованих принципів адміністративного судочинства.
14. Особливості застосування принципів адміністративного судочинства та забезпечення їх реалізації в юридичній практиці.

Лекційне заняття 3

Тема 3. Юрисдикція адміністративних судів. Підсудність адміністративних справ

1. Поняття публічно-правового спору та його особливості.
2. Загальна характеристика адміністративно-правових спорів.
3. Предмет адміністративної юрисдикції та його співвідношення з предметами конституційної, кримінальної, цивільної та господарської юрисдикції.
4. Проблеми визначення правової природи правовідносин для вирішення питання юрисдикції адміністративних судів.
5. Види публічно-правових спорів, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів.
6. Критерії встановлення юрисдикції адміністративних судів.
7. Предмет адміністративної юрисдикції: розмежування компетенції.
8. Поняття підсудності адміністративних справ.
9. Види підсудності адміністративних справ: предметна, територіальна, інстанційна.
10. Недопустимість спорів про підсудність. Наслідки порушення правил підсудності.

Лекційне заняття 4

Тема 4. Докази і доказування в адміністративному судочинстві

1. Поняття та ознаки доказування в адміністративному судочинстві.
2. Поняття та ознаки доказів у адміністративному судочинстві.
3. Класифікація доказів.
4. Джерела доказів у адміністративному судочинстві. Засоби доказування.
5. Обов'язок доказування. Презумпція винуватості суб'єкта владних повноважень.
6. Роль суду в доказуванні. Дослідження та оцінка доказів у адміністративному судочинстві.
7. Звільнення від доказування в адміністративному судочинстві.
8. Поняття та способи забезпечення доказів. Підстави та порядок забезпечення доказів..

Лекційне заняття 5

Тема 5. Особливості процесуального статусу учасників справи та інших учасників судового процесу

1. Адміністративна процесуальна правосуб'єктність.
2. Права та обов'язки учасників справи.
3. Характеристика адміністративно-процесуального статусу позивача в адміністративній справі. Напрямки вдосконалення законодавства щодо процесуального статусу сторін в адміністративному судочинстві.
4. Процесуальний статус відповідача в адміністративній справі.

5. Зловживання процесуальними правами в процесі реалізації процесуального статусу сторін в адміністративному судочинстві: форми та способи попередження.
6. Характеристика адміністративно-процесуального статусу третіх осіб як учасників справи.
7. Процесуальне правонаступництво.
8. Процесуальний статус інших учасників судового процесу.

Лекційне заняття 6

Тема 6. Процесуальне представництво

1. Сутність, особливості представництва прав, свобод та інтересів громадян в адміністративному судочинстві.
2. Види представництва.
3. Принципи та функції представництва в адміністративному судочинстві.
4. Поняття та зміст правового статусу представника як суб'єкта адміністративного судочинства.
5. Види представників в адміністративному процесі.
6. Повноваження представника прав, свобод та інтересів громадян в адміністративному судочинстві.
7. Зарубіжний досвід представництва в адміністративному судочинстві та можливості його використання в Україні.
8. Удосконалення законодавства, яке регламентує представництво в адміністративному судочинстві.
9. Участь у судовому процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб та їх процесуальний статус.

Лекційне заняття 7

Тема 7. Провадження в адміністративному суді першої інстанції

1. Адміністративний позов: поняття, форма, зміст, вимоги.
2. Відкриття провадження в адміністративній справі.
3. Підготовче провадження.
4. Врегулювання спору за участі судді.
5. Розгляд справи по суті та ухвалення судового рішення.
6. Розгляд справ за правилами спрощеного позовного провадження..

Лекційне заняття 8

Тема 8. Особливості позовного провадження в окремих категоріях адміністративних справ

1. Розгляд окремих категорій складних справ.
2. Розгляд окремих категорій термінових адміністративних справ.
3. Розгляд типових та зразкових справ.

Лекційне заняття 9

Тема 9. Перегляд судових рішень

1. Апеляційне провадження.
2. Касаційне провадження.
3. Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.

Лекційне заняття 10

Тема 10. Медіація в адміністративному судочинстві

1. Медіація як позасудовий спосіб врегулювання публічно-правового спору.
2. Принципи і моделі медіації, переваги і недоліки застосування при вирішенні конфліктів та спорів.
3. Функції інституту медіації та механізм їх реалізації в адміністративному судочинстві.
4. Особливості застосування медіації в механізмі вирішення адміністративних спорів: міжнародний досвід та напрямки вдосконалення вітчизняного законодавства.
5. Зловживання правами в процесі медіації: особливості протидії та профілактики.
6. Практика застосування медіації в адміністративному судочинстві.

Лекційне заняття 11

Тема 11. Виконання судових рішень в адміністративних справах. Застосування заходів процесуального примусу

1. Порядок набрання судовими рішеннями законної сили.
2. Примирення сторін у процесі виконання.
3. Відстрочення і розстрочення виконання. Зміна чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення.
4. Судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах.
5. Заходи процесуального примусу.

Лекційне заняття 12

Тема 12. Процесуальні документи в адміністративному судочинстві

1. Поняття та види адміністративно-процесуальних документів.
 2. Зміст та особливості реалізації права громадян на звернення до суду з адміністративним позовом.
 3. Види заяв по суті справи. Зміст заяв по суті справи.
 4. Заяви з процесуальних питань.
 5. Оформлення процесуальних документів на стадії апеляційного провадження.
 6. Оформлення процесуальних документів на стадії касаційного провадження.
 7. Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами.
- Процесуальні документи, пов'язані з виконанням судових рішень.

Лекційне заняття 13

Тема 13. Судові рішення в адміністративному судочинстві

1. Поняття та правова природа судових рішень. Класифікаційні ознаки рішень адміністративного суду.
2. Види судових рішень в адміністративному судочинстві.
3. Підстави та порядок ухвалення судових рішень в адміністративній справі.
4. Способи та порядок усунення недоліків судових рішень.
5. Вимоги до судових рішень.

Семінарські заняття	<p style="text-align: center;">Семінарське заняття 1</p> <p style="text-align: center;">Тема 1. Загальна характеристика адміністративного судочинства як інституту судового захисту та засобу утвердження верховенства права</p> <p style="text-align: center;"><i>Питання для усного опитування та дискусії</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Правова природа адміністративного судочинства: поняття, ознаки та зміст. Відмінність адміністративного судочинства від конституційного, цивільного, господарського та кримінального судочинства. 1.2. Адміністративне судочинство як засіб утвердження верховенства права у вітчизняному конституційному устрої. 1.3. Завдання адміністративного судочинства. Відмінність завдання адміністративного судочинства від інших видів судочинства 1.4. Загальна характеристика судового застосування джерел адміністративного права. 1.5. Застосування актів судової влади як похідних джерел адміністративного права. 1.6. Перспективи запровадження судового прецеденту як джерела права в Україні. 1.7. Адміністративна справа як предмет розгляду адміністративних судів. Види адміністративних справ в адміністративному судочинстві. 1.8. Форми адміністративного судочинства. <p style="text-align: center;">Методи навчання та форми поточного контролю</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) дискусійне обговорення проблемних питань – 3 бали 2) аудиторна письмова робота у формі виконання тестових завдань у Google формі за темою заняття – 1 бал. 3) вирішення практичних ситуаційних завдань – 2 бали.
	<p style="text-align: center;">Семінарське заняття 2</p> <p style="text-align: center;">Тема 2. Основні засади (принципи) адміністративного судочинства</p> <p style="text-align: center;"><i>Питання для усного опитування та дискусії</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Основні засади (принципи) адміністративного судочинства: поняття та значення. 2.2. Класифікація принципів адміністративного судочинства. 2.3. Застосування окремих принципів адміністративного судочинства, визначених у законодавстві. <ol style="list-style-type: none"> 2.3.1. Верховенство права – визначальний принцип адміністративного судочинства. 2.3.2. Характеристика принципу рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом. Забезпечення рівності сторін в адміністративному процесі. 2.3.3. Аналіз принципів змагальності сторін, диспозитивності та офіційного з'ясування всіх обставин у справі. 2.3.4. Характеристика принципу гласності судового процесу. 2.3.5. Відкритість інформації щодо справи. 2.3.6. Зміст права на перегляд справи та оскарження судового рішення. 2.3.7. Характеристика принципу обов'язковості судових рішень. Відповідальність за невиконання судових рішень. 2.3.8. Аналіз принципу розумності строків розгляду справи судом.

Встановлення Кодексом адміністративного судочинства України розумних строків.

- 2.3.9. Характеристика принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами.
- 2.3.10. Зміст принципу відшкодування судових витрат фізичних та юридичних осіб, на користь яких ухвалене судове рішення.
- 2.4. Характеристика неформалізованих принципів адміністративного судочинства: розумності та справедливості; доступності судочинства; ефективності судового захисту; процесуальної економії та процесуальної формальності; рівності можливостей; державного гарантування процесуальних прав учасників процесу; очевидної раціональності/доцільності; пропорційності; незворотності дії норм права.
- 2.5. Особливості застосування принципів адміністративного судочинства та забезпечення їх реалізації в юридичній практиці. Наслідки порушення принципів адміністративного судочинства.

Методи навчання та форми поточного контролю

- 1) дискусійне обговорення проблемних питань – 3 бали
- 2) аудиторна письмова робота у формі виконання тестових завдань у Google формі за темою заняття – 1 бал.
- 3) вирішення практичних ситуаційних завдань – 2 бали.

Семінарське заняття 3

Тема 3. Юрисдикція адміністративних судів. Підсудність адміністративних справ

Питання для усного опитування та дискусії

- 3.1. Поняття, предмет та структура публічно-правового спору. Класифікація публічно-правових спорів, що належать до юрисдикції адміністративного суду
- 3.2. Загальна характеристика адміністративно-правових спорів, їх підстави, об'єкт, предмет, кваліфікуючі ознаки та види.
- 3.3. Предмет адміністративної юрисдикції та його співвідношення з предметами конституційної, кримінальної, цивільної та господарської юрисдикції.
- 3.4. Проблеми визначення правової природи правовідносин для вирішення питання юрисдикції адміністративних судів.
- 3.5. Види публічно-правових спорів, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів.
- 3.6. Критерії встановлення юрисдикції адміністративних судів. Спеціальні критерії визначення спорів, на які поширюється компетенція адміністративних судів: суб'єкт владних повноважень як позивач у справі; адміністративна юрисдикція залежно від вимог у справі; адміністративний договір; визначення та поняття виборчого спору.
- 3.7. Предмет адміністративної юрисдикції: розмежування компетенції (на прикладі спорів про прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби, про накладення адміністративних стягнень, виборчих спорів, спорів про припинення повноважень народних депутатів, депутатів місцевих рад).

- 3.8. Окремі аспекти визначення юрисдикції адміністративних судів.
- 3.8.1. Розмежування компетенції між адміністративними судами і судом конституційної юрисдикції.
- 3.8.2. Адміністративна та кримінальна юрисдикції: проблеми розмежування.
- 3.8.3. Розмежування судових юрисдикцій щодо спорів про оскарження рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця.
- 3.8.4. Проблемні питання розмежування юрисдикцій господарських та адміністративних судів.
- 3.9. Поняття підсудності адміністративних справ.
- 3.10. Види підсудності адміністративних справ: предметна, територіальна, інстанційна.
- 3.11. Недопустимість спорів про підсудність. Наслідки порушення правил підсудності.

Методи навчання та форми поточного контролю

- 1) дискусійне обговорення проблемних питань – 3 бали
- 2) аудиторна письмова робота у формі виконання тестових завдань у Google формі за темою заняття – 1 бал.
- 3) вирішення практичних ситуаційних завдань – 2 бали.

Семінарське заняття 4

Тема 4. Докази і доказування в адміністративному судочинстві

Питання для усного опитування та дискусії

- 4.1. Поняття та ознаки доказування в адміністративному судочинстві.
- 4.2. Поняття та ознаки доказів у адміністративному судочинстві.
- 4.3. Класифікація доказів.
- 4.4. Джерела доказів у адміністративному судочинстві. Засоби доказування.
- 4.5. Обов'язок доказування. Презумпція винуватості суб'єкта владних повноважень.
- 4.6. Роль суду в доказуванні. Дослідження та оцінка доказів у адміністративному судочинстві.
- 4.7. Звільнення від доказування в адміністративному судочинстві.
- 4.8. Поняття та способи забезпечення доказів. Підстави та порядок забезпечення доказів.

Методи навчання та форми поточного контролю

- 1) дискусійне обговорення проблемних питань – 3 бали
- 2) аудиторна письмова робота у формі виконання тестових завдань у Google формі за темою заняття – 1 бал.
- 3) вирішення практичних ситуаційних завдань – 2 бали.

Семінарське заняття 5

Тема 5. Особливості процесуального статусу учасників справи та інших учасників судового процесу

Питання для усного опитування та дискусії

- 5.1. Адміністративна процесуальна правосуб'єктність.
- 5.2. Права та обов'язки учасників справи. Неприпустимість зловживання процесуальними правами.
- 5.3. Характеристика адміністративно-процесуального статусу позивача

в адміністративній справі. Напрямки вдосконалення законодавства щодо процесуального статусу сторін в адміністративному судочинстві.

5.4. Процесуальний статус відповідача в адміністративній справі.

5.5. Зловживання процесуальними правами в процесі реалізації процесуального статусу сторін в адміністративному судочинстві: форми та способи попередження.

5.6. Заміна неналежної сторони.

5.7. Характеристика адміністративно-процесуального статусу третіх осіб як учасників справи.

5.8. Процесуальне правонаступництво.

5.9. Процесуальний статус інших учасників судового процесу: помічника судді, секретаря судового засідання, судового розпорядника, свідка, експерта, експерта з питань права, спеціаліста, перекладача. Особи, які не можуть бути допитані як свідки. Відмова свідка від давання показань на вимогу суду. Відповідальність інших учасників судового процесу.

Методи навчання та форми поточного контролю

- 1) дискусійне обговорення проблемних питань – 3 бали
- 2) аудиторна письмова робота у формі виконання тестових завдань у Google формі за темою заняття – 1 бал.
- 3) вирішення практичних ситуаційних завдань – 2 бали.

Семінарське заняття 6

Тема 6. Процесуальне представництво

Питання для усного опитування та дискусії

- 6.1. Сутність, особливості представництва прав, свобод та інтересів громадян в адміністративному судочинстві.
- 6.2. Види представництва. Договірне представництво. Законне представництво.
- 6.3. Принципи та функції представництва в адміністративному судочинстві.
- 6.4. Поняття та зміст правового статусу представника як суб'єкта адміністративного судочинства.
- 6.5. Види представників в адміністративному процесі.
- 6.6. Повноваження представника прав, свобод та інтересів громадян в адміністративному судочинстві.
- 6.7. Документи, що підтверджують повноваження представників.
- 6.8. Зарубіжний досвід представництва в адміністративному судочинстві та можливості його використання в Україні. Удосконалення законодавства, яке регламентує представництво в адміністративному судочинстві.
- 6.9. Участь у судовому процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб та їх процесуальний статус.

Методи навчання та форми поточного контролю

- 1) дискусійне обговорення проблемних питань – 3 бали
- 2) аудиторна письмова робота у формі виконання тестових завдань у Google формі за темою заняття – 1 бал.
- 3) вирішення практичних ситуаційних завдань – 2 бали.

Семінарське заняття 7

Тема 10. Медіація в адміністративному судочинстві

Питання для усного опитування та дискусії

- 10.1. Медіація як позасудовий спосіб врегулювання публічно-правового спору. Місце медіації в системі адміністративного судочинства.
- 10.2. Сутність процедур примирення в системі альтернативного вирішення юридичних конфліктів (спорів).
- 10.3. Принципи і моделі медіації, переваги і недоліки застосування при вирішенні конфліктів та спорів.
- 10.4. Поняття, предмет та доктринальні засади судової медіації.
- 10.5. Принципи інституту медіації, їх види та особливості застосування в адміністративному судочинстві.
- 10.6. Функції інституту медіації та механізм їх реалізації в адміністративному судочинстві.
- 10.7. Формування законодавчих основ запровадження медіації для вирішення юридичних спорів в адміністративному судочинстві України.
- 10.8. Особливості застосування медіації в механізмі вирішення адміністративних спорів: міжнародний досвід та напрямки вдосконалення вітчизняного законодавства.
- 10.9. Зловживання правами в процесі медіації: особливості протидії та профілактики.
- 10.10. Зарубіжний досвід застосування медіації як ефективний спосіб вирішення спорів.
- 10.11. Перспективи розвитку інституту медіації як засобу вирішення публічно-правових спорів в адміністративному судочинстві в Україні.
- 10.12. Практика застосування медіації в адміністративному судочинстві.

Методи навчання та форми поточного контролю

- 1) дискусійне обговорення проблемних питань – 5 балів

Семінарське заняття 8

Тема 12. Процесуальні документи в адміністративному судочинстві

Питання для усного опитування та дискусії

- 12.1. Поняття та види адміністративно-процесуальних документів.
- 12.2. Характерні риси адміністративно-процесуальних документів, що складаються учасниками судового процесу.
- 12.3. Зміст та особливості реалізації права громадян на звернення до суду з адміністративним позовом. Правові засади реалізації права громадян на задоволення адміністративного позову.
- 12.4. Види заяв по суті справи. Зміст заяв по суті справи.
 - 12.4.1. Адміністративний позов як засіб реалізації прав громадян на судовий захист.
 - 12.4.2. Відзив на позовну заяву (відзив) як заява по суті справи. .
 - 12.4.3. Відповідь на відзив як заява по суті справи.
 - 12.4.4. Заперечення як заява по суті справи.
- 12.5. Заяви з процесуальних питань: зміст, форми, порядок подання і розгляду.
- 12.6. Оформлення процесуальних документів на стадії апеляційного провадження.

- 12.7. Оформлення процесуальних документів на стадії касаційного провадження.
- 12.8. Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами.
- 12.9. Процесуальні документи, пов'язані з виконанням судових рішень.
- 12.9.1. Заява про відстрочку, розстрочку та зміну порядку виконання рішень.
- 12.9.2. Заява про виправлення помилки у виконавчому документі та заява про визнання виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню.
- 12.9.3. Заява про поновлення строку для пред'явлення виконавчого листа до виконання.
- 12.9.4. Заява про примирення або заяву стягувача про відмову від примусового виконання.
- 12.9.5. Заява про встановлення або зміну способу або порядку виконання, відстрочення чи розстрочення виконання судового рішення.
- 12.9.6. Заява про заміну сторони виконавчого провадження. заяви про поворот виконання рішення.
- 12.9.7. Заява про визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень - відповідачем на виконання рішення суду, або порушення прав позивача, підтверджених рішенням суду, що ухвалене на користь особи-позивача.

Семінарське заняття 9

Тема 13. Судові рішення в адміністративному судочинстві

Питання для усного опитування та дискусії

- 13.1. Поняття та правова природа судових рішень. Класифікаційні ознаки рішень адміністративного суду.
- 13.2. Види судових рішень в адміністративному судочинстві.
- 13.3. Підстави та порядок ухвалення судових рішень в адміністративній справі. Питання, які вирішує суд при ухваленні рішення. Повноваження суду при вирішенні справи. Зміст рішення суду, ухвали суду.
- 13.4. Способи та порядок усунення недоліків судових рішень.
- 13.5. Сутність та класифікація вимог, що пред'являються до змісту рішень, постанов та ухвал адміністративного суду.
- 13.6. Судові рішення на стадіях апеляційного і касаційного провадження.
- 13.7. Підстави та порядок перегляду адміністративних судових рішень за винятковими і нововиявленими обставинами.
- 13.8. Вимоги до судових рішень: законність і обґрунтованість судового рішення.
- 13.9. Критерії якісного судового рішення: правосудність; своєчасність; вмотивованість; чіткість; чиста мова; доступний стиль.
- 13.10. Підготовка до написання судового рішення.
- 13.11. Стиль судового рішення.
- 13.12. Структура судового рішення.
- 13.13. Теоретичні та прикладні особливості законної сили судових рішень.
- 13.14. Зарубіжний досвід щодо порядку ухвалення та проголошення рішення адміністративного суду.
- 13.15. Проблеми та способи вдосконалення порядку ухвалення, проголошення та виконання рішення адміністративного суду.

	<p style="text-align: center;">Методи навчання та форми поточного контролю</p> <p>1) дискусійне обговорення проблемних питань – 5 балів</p>
<p style="text-align: center;">Самостійна робота студентів</p>	<p>Самостійна робота із навчальної дисципліни «Теорія і практика адміністративного судочинства» для студентів денної форми навчання передбачена у формі виконання письмових завдань, які здаються викладачеві та оцінюються ним або у формі проходження онлайн-курсів. В останньому випадку, студент має подати сертифікат (зі своїм прізвищем) про проходження курсів на онлайн платформі про проходження курсу, який дотичний до навчальної дисципліни та спеціальності.</p> <p style="text-align: center;">Завдання по темам:</p> <p style="text-align: center;">Тема 1. Загальна характеристика адміністративного судочинства як інституту судового захисту та засобу утвердження верховенства права</p> <p>Завдання 1. Проаналізувати відмінність завдань адміністративного судочинства від завдань інших видів судочинства.</p> <p>Завдання 2. Використовуючи положення Розділу 1, 2 Кодексу адміністративного судочинства України, визначити, чи підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства така ситуація: Громадянин Костенко П.П. звернувся до суду з позовом до Шепетівського міськрайонного відділу державної реєстрації актів цивільного стану Головного територіального управління юстиції у Хмельницькій області, в якому просить суд визнати неправомірною дію відповідача в частині відмови в прийнятті заяви про реєстрацію шлюбу й зобов'язати його зареєструвати шлюб між позивачем і громадянкою Донченко А.Л.</p> <p>Завдання 3. Проаналізувавши ст. 5 Кодексу адміністративного судочинства України та ознайомившись зі способами судового захисту (ч.1 ст. 5 КАС України), вказати, який спосіб судового захисту необхідно обрати у наступних ситуаціях:</p> <ul style="list-style-type: none"> а) розпорядник публічної інформації не надавав відповіді на усі питання на запит громадянина; б) спір між органом місцевого самоврядування і місцевою державною адміністрацією з приводу реалізації їхньої компетенції щодо здійснення делегованих повноважень; в) рішення міської ради суперечить Закону України; г) судове оскарження постанови адміністративної комісії про притягнення до адміністративної відповідальності; г) Головне управління Національної поліції у Хмельницькій області не провело повного розрахунку з поліцейським у день його звільнення із органів Національної поліції, не доплатило частину одноразової грошової допомоги при звільненні та не виплатило середній заробітку за час затримки розрахунку при звільненні із органів Національної поліції; д) судове оскарження припису Територіальної державної інспекції з питань праці. <p>Завдання 4. Вирішити задачу:</p> <p>4.1. Верховний Суд відмовив у відкритті провадження в</p>

адміністративній справі №1150/18-а за позовом Особа 1 до Центральної виборчої комісії про припинення діяльності з проведення підготовки виборів народних депутатів України та депутатів органів місцевого самоврядування за виборчими списками від політичних партій та виборчих блоків політичних партій, у зв'язку з тим, що проведення виборів за партійними списками порушує його конституційне право як виборця і громадянина України обирати депутата – фізичну особу і замість цього змушує його обирати партію (блок партій) – юридичну особу.

Чи є наявність публічно-правового спору? Чи поширюється юрисдикція адміністративних судів на дану категорію справ? Чи правомірним є рішення Верховного Суду?

4.2. Розпорядженням голови районної адміністрації на підставі ст.ст. 6, 39 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» утворено комісію до складу якої було включено представників районної адміністрації сільської ради, територіального органу поліції. Комісія склала акт перевірки, яким зобов'язала власника земельної ділянки прибрати із сусідських земельних ділянок його власні будівельні матеріали.

Чи можна вважати комісію суб'єктом владних повноважень? Чи відповідає комісія визначенню «суб'єкт владних повноважень», передбаченого ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України? Чи буде перспективним оскарження акту цієї комісії в адміністративному суді?

4.3. У вересні 2018 року ОСОБА_1 звернулася до Верховного Суду із позовом, у якому просила зобов'язати Президента України, як гаранта Конституції України, зупинити дію постанови Кабінету Міністрів України № 389 від 4 квітня 2015 року «Про затвердження Порядку надання пільг окремим категоріям громадян з урахуванням середньомісячного сукупного доходу сім'ї» (далі - постанова КМУ № 389), а також стягнути з Держави Україна на її користь матеріальну шкоду в розмірі 3120,00 гривень і моральну шкоду в розмірі 50000 гривень. В обґрунтування своїх вимог ОСОБА_1 зазначає, що постанова КМУ № 389, на її думку, є неконституційною, а тому Президент України, як гарант Конституції України був зобов'язаний реалізувати надане йому пунктом 15 статті 106 Основного Закону повноваження зупинити дію цієї постанови Уряду з мотивів її невідповідності Конституції України з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо її конституційності. Посилаючись на те, що внаслідок дії наведеної постанови КМУ і бездіяльності відповідача їй завдано матеріальну і моральну шкоду, ОСОБА_1 просила стягнути таку з Держави України на її користь.

Ознайомившись зі ст. 266 Кодексу адміністративного судочинства України, визначте, чи правомірний позов? Чи повинен суд розглядати такий спір? Які критерії перевірки рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень використовують адміністративні суди у справах щодо їх оскарження? Чи не було втручання у дискреційні повноваження Президента України?

Тема 2. Основні засади (принципи) адміністративного судочинства

Завдання 1. Підготуватись дати відповіді на питання:

1) У чому різниця між принципом верховенства права і принципом законності? Які особливості їх застосування в адміністративному судочинстві?

2) Яким чином розкриває зміст принципу верховенства права Конституційний Суд України та Європейський суд з прав людини? Дайте характеристику складовим верховенства права.

3) Чим обумовлена наявність в адміністративному судочинстві принципу офіційності? У чому полягає його зміст?

4) У чому різниця між принципами диспозитивності і змагальності? Які обмеження дії цих принципів існують в адміністративному судочинстві?

Завдання 2. Вирішити задачі (виконати на вибір 3 задачі):

2.1. До Вас звернувся сусід (представник громадської організації «За чесні вибори») та повідомив, що під час виборів міського голови міська рада заборонила прихильникам одного з кандидатів проводити масову акцію (мітинг) на центральній площі, хоча маніфестанти збиралися при проведенні цієї акції привернути увагу громадян до пропозицій щодо зміни ситуації у місті, які пропонує їх кандидат. Своє рішення рада аргументувала тим, що подібна акція дестабілізує обстановку в місті, що загрожуватиме громадському порядку.

Громадська організація «За чесні вибори» оскаржила дане рішення, звернувшись з позовом до суду, проте рішенням суду в позові було відмовлено з наведених мотивів. Крім цього, судом не було вручено представникам позивача копій заперечень та приєднаних до них документів, які були подані в суд представниками відповідача, а лише було запропоновано усно ознайомитися з ними, для чого виділено лише 3 хвилини, але представникам відповідача на їх вимогу були вручені копії всіх документів, які були представлені представниками позивача.

Чи є підстави представникам позивача звертатися зі скаргою в суд апеляційної інстанції? Чи були дотримані судом принципи адміністративного судочинства при винесенні рішення? Якщо ні, то які саме, і в чому це проявляється? Чи може порушення принципів адміністративного судочинства бути підставою для скасування судового рішення?

2.2. Біженець звернувся із позовом про визнання протиправними дій посадових осіб Відділу реєстрації місця проживання Управління з питань реєстрації Хмельницької міської ради щодо відмови у реєстрації за місцем проживання. Відмова мотивувалась відсутністю згоди інших користувачів квартири, у якій позивач мав намір зареєструватись. Біженець вказав, що така згода не передбачена Законом України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11 грудня 2003 року. У письмовому запереченні на позовну заяву відповідач представник відповідача пояснив, що Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11 грудня 2003 року на біженців не поширюється, а тому немає перешкод у тому, щоб вимагати від них пред'явлення згоди власників (користувачів) квартири. Суд погодився із цим доводом відповідача та

відмовив у задоволенні позову.

Чи правильно вчинив суд? Чому Ви так вважаєте?

2.3. Верховна Рада України ухвалила закон, згідно з яким суб'єктам підприємницької діяльності, які працевлаштовують вихованців дитячих будинків, надається одноразова грошова допомога з державного бюджету за кожну працевлаштовану особу. Виконання цього закону покладено на Міністерство соціальної політики України. Підприємство, яке працевлаштувало десять вихованців дитячих будинків, виграло справу проти міністерства і за рішенням адміністративного суду мало одержати грошову допомогу. Однак на стадії виконання рішення суду набрав чинності новий закон про бюджет, яким було скасовано цей вид допомоги і встановлено, що невиконані судові рішення про зобов'язання виплатити таку допомогу не повинні виконуватися. На цій підставі державний виконавець закрив виконавче провадження.

Чи є підстави для оскарження рішення державного виконавця до адміністративного суду? На які принципи адміністративного судочинства можна посперитися для обґрунтування адміністративного позову?

2.4. ОСОБА_1 звернувся до суду із адміністративним позовом до Головного управління Національної поліції у Хмельницькій області, Інспектора ОСОБА_2, в якому просить скасувати постанову у справі про адміністративне правопорушення за ст.ст.126, 122 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 21.01.2018 р. В обґрунтування поданого адміністративного позову посилається на те, що 21.01.2018 р. близько 07 год. 45 хв. ОСОБА_1, керуючи автомобілем марки «Опель Астра», державний номерний знак НОМЕР_1, по вул. Кам'янецькій у м. Хмельницькому в напрямку центру, був зупинений ОСОБА_2, де під час перевірки документів було виявлено, що у ОСОБА_1 відсутній страховий поліс.

В результаті чого, на ОСОБА_1 складено протокол про адміністративне правопорушення ПС 2 №711830, та в подальшому винесено постанову про адміністративне правопорушення від 21.01.2018 р., якою ОСОБА_1 визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 126 Кодексу України про адміністративні правопорушення, та накладено на нього адміністративне стягнення у вигляді штрафу. Суд вирішив: 1) У задоволенні позовних вимог - відмовити повністю. 2) Рішення є остаточним та оскарженню не підлягає.

Чи обґрунтованим є позов ОСОБИ_1? За правилами якого судочинства слід розглядати це провадження? Чи допущено порушення принципу(-ів) адміністративного судочинства у цій справі?

2.5. ОСОБА_1 звернувся до Хмельницького окружного адміністративного суду із позовом про визнання незаконним наказу про проведення податкової перевірки, а також акта, оформленого за її результатами. У позовній заяві ОСОБА_1 вказав усі реквізити оскаржуваного акта, проте не надав його копію, мотивуючи це тим, що вона його немає, а контролюючий орган його не надає.

Суд, вивчивши матеріали справи, у ході спрощеного провадження відмовив у задоволенні позову, оскільки особа не довела

свої вимоги згідно з ч. 1 ст. 77 Кодексу адміністративного судочинства України та не надала необхідні документи, клопотання про їх витребування також не подала.

Яку б Ви надали пораду ОСОБІ_1? Чи допущено судом порушення принципів адміністративного судочинства? Чи може така справа розглядатись у порядку спрощеного провадження? Ознайомтеся зі ст. 257 Кодексу адміністративного судочинства України.

Завдання 3. Дослідити практику застосування адміністративними судами принципу верховенства права.

Тема 3. Юрисдикція адміністративних судів. Підсудність адміністративних справ

Завдання 1. Вирішити задачі (виконати на вибір 5 задач):

1.1. Колишній головний спеціаліст виконавчого комітету міської ради Ольга Петренко звернулася до окружного адміністративного суду з позовною заявою про стягнення з виконкому заробітної плати у розмірі 4500 гривень за останні три місяці перед її звільненням, протягом яких вона зарплату не отримувала. Суд відмовив у відкритті провадження у зв'язку з тим, що таку заяву не належить розглядати за правилами адміністративного судочинства, оскільки О. Петренко уже не перебуває на публічній службі, а заявлені нею вимоги є вимогами, що випливають з трудових правовідносин.

Як Ви вважаєте, чи правильна ухвала суду?

1.2. Іван Василенко звернувся до окружного адміністративного суду з позовом про визнання незаконним рішення міської ради про відмову у звільненні його від сплати єдиного податку. Окружний адміністративний суд своєю ухвалою відмовив у відкритті провадження в адміністративній справі, посилаючись на те, що справу не належить розглядати за правилами адміністративного судочинства, оскільки міська рада не є юридичною особою (юридичною особою є виконком цієї ради), а отже, відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України вона не має адміністративної процесуальної правосуб'єктності.

Чи належить справу розглядати за правилами адміністративного судочинства? Якому суду підсудна ця справа? Чи правильно вчинив суд, відмовляючи у відкритті провадження? Порадьте І. Василенку, як йому діяти далі.

1.3. Пенсіонер Петро Степаненко звернувся до районного суду з позовом про зобов'язання виконавчого комітету сільської ради розглянути його заяву про виділення йому одноразової грошової допомоги для закупівлі дров на зиму і дати на неї відповідь. Виконком сільської ради просив у задоволенні позову відмовити і зазначив, що така заява П. Степаненка до нього не надходила. Суд запропонував виконавчому комітету подати журнал реєстрації звернень громадян, але той пропозицію суду проігнорував. Суд розглянув справу на підставі наявних матеріалів і відмовив у задоволенні позову, оскільки позивач не довів факту подання заяви.

Чи правильно суд застосував правила щодо доказування? Чи є

підстави для оскарження судового рішення? Якщо так, то які аргументи Ви б використали, подаючи апеляційну скаргу?

1.4. Громадянин звернувся до Верховного Суду із позовною заявою до Верховної Ради України із вимогою скасувати Закон України «Про адміністративні послуги» як такий, що не відповідає Конституції України.

Чи належить розглядати таку справу у порядку адміністративного судочинства? Чи може Верховний Суд розглядати цю справу як суд першої інстанції?

1.5. ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Аудиторської палати України про скасування рішення № 183/1 від 11.10.2007 року, зобов'язання відновити дію сертифіката аудитора. Позов мотивовано тим, що 11.10.2007 року Аудиторська палата України прийняла рішення №183/1 про застосування стягнення, яким за неналежне виконання професійних обов'язків анульовано сертифікат аудитора ОСОБА_1. Підставою для прийняття відповідачем даного рішення є заява АКБ «Укрсоцбанк» від 12.09.2007 року, в якій скаржник зазначив про порушення аудитором ОСОБА_1 норм професійної етики, вимог стандартів аудиту та чинного законодавстві при наданні аудиторських послуг ОСОБА_2. Позивач вважає рішення Аудиторської палати України необґрунтованим, таким, що суперечить вимогам чинного законодавства України та порушує його права та законні інтереси. Так, на думку позивача, при прийнятті оскаржуваного рішення відповідачем порушено вимоги ст. 58 Конституції України та Закону України «Про аудиторську діяльність», оскільки на день застосування дисциплінарного стягнення, визначеного ст. 22 вказаного закону, у чинному законодавстві була відсутня норма, яка б визначала, які саме дії аудитора є неналежним виконанням професійного обов'язку аудитора, та який саме вид дисциплінарного стягнення має застосовуватися до особи, що їх вчинила.

Які правовідносини виникли між аудитором ОСОБА_1 та Аудиторською палатою України? Чи присутній у правовідносинах суб'єкт владних повноважень? Якщо так, то які ознаки на це вказують? Яка судова юрисдикція має бути застосована для оскарження рішення Аудиторської палати України?

1.6. Курсант Донецького юридичного інституту МВС України (м. Кривий Ріг) звернувся із адміністративним позовом до Дніпропетровського окружного адміністративного суду про скасування наказу ректора Донецького юридичного інституту МВС України про відрахування його з 3 курсу через академічну заборгованість. Колегія суддів Дніпропетровського окружного суду відмовила у відкритті провадження у справі через порушення юрисдикції (підсудності) цієї справи.

Чи правильне рішення прийняв суд? Чи дотримано юрисдикцію і правила підсудності у цій справі? Проаналізуйте ситуацію, визначте інші недоліки в умові задачі.

1.7. Донецький апеляційний адміністративний суд виніс постанову про залишення в силі рішення місцевого суду про відмову у

задоволенні позову ОСОБА_1 до Донецької дирекції Українського державного підприємства поштового зв'язку «Укрпошта» про визнання протиправною відмову в задоволенні запиту на інформацію (ненадання копії наказу про ліквідацію вузла поштового зв'язку, інших документів, пов'язаних із ліквідацією цього вузла, інформації про передачу приміщення та іншого майна, що належало відділенню, фізичній чи юридичній особі) та зобов'язання відшкодувати завдану моральну шкоду у сумі 5000 грн.

Чи правомірним є рішення Донецького апеляційного адміністративного суду? Чи відноситься Українське державне підприємство поштового зв'язку «Укрпошта» до розпорядників публічної інформації? Чи може бути заявлена вимога про стягнення моральної шкоди в адміністративному судочинстві?

1.8. 18 вересня 2015 року народний депутат України ОСОБА_7 у Вищому адміністративному суді України пред'явив позов до Верховної Ради України про визнання дій неправомірними, визнання незаконною і скасування Постанови Верховної Ради України. Позовні вимоги обґрунтовував тим, що є він є народним депутатом України VIII скликання. 17 вересня 2015 року на черговому пленарному засіданні третьої сесії VIII скликання Верховної Ради України до порядку денного було включено та розглянуто питання про надання згоди на притягнення його до кримінальної відповідальності, затримання та арешт. За результатами розгляду Верховною Радою України прийнято Постанову № 706-VIII «Про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання та арешт народного депутата України ОСОБА_7». Всупереч Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» Генеральний прокурор України вмотивованого і обґрунтованого подання до Верховної Ради України щодо притягнення його до кримінальної відповідальності не вносив, регламентний комітет Ради вказане подання на своєму засіданні не розглядав і жодного висновку з цього питання не надавав. Не було оголошено на пленарному засіданні Верховної Ради України й про розгляд такого подання, і йому не було надано можливості надати будь-які пояснення з цього питання. А питання про надання згоди на притягнення його як народного депутата України до кримінальної відповідальності та надання Верховною Радою України згоди на його затримання та арешт до порядку денного до початку пленарного засідання 17 вересня 2015 року включено не було.

Позивач просить: визнати протиправними дії Верховної Ради України щодо включення 17 вересня 2015 року до порядку денного пленарного засідання третьої сесії VIII скликання Верховної Ради України та розгляд питання про надання згоди на притягнення його як народного депутата України до кримінальної відповідальності, затримання та арешт; визнати незаконною Постанову Верховної Ради України від 17 вересня 2015 року № 706-VIII «Про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання та арешт народного депутата України ОСОБА_7».

Проаналізуйте норми ст.ст. 6, 19, 80 Конституції України, ст.ст. 20, 218 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України», пункту 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, Рішення Європейського Суду з прав людини

9 січня 2013 року у справі «Олександр Волков проти України» (Case of Oleksandr Volkov v. Ukraine), Рішення Конституційного Суду України від 27 жовтня 1999 року № 9-рп/99 (справа про депутатську недоторканність). Враховуючи принципи адміністративного права, зокрема, юридичної визначеності, поясніть, чи можуть бути задоволені вимоги позивача? Яким (якими) принципами слід керуватися для розв'язання ситуації? Дайте оцінку можливості втручання адміністративного суду у розсуд Верховної Ради України.

1.9. ОСОБА_1 оскаржила правовий акт індивідуальної дії і при цьому звернулася із адміністративним позовом до кількох відповідачів, лише частина з яких мала статус суб'єкта владних повноважень. Хмельницький міськрайонний суд Хмельницької області ухвалою відмовив у відкритті провадження за позовними вимогами до всіх відповідачів із посиланням на те, що справа не належить до компетенції адміністративних судів.

Чи обґрунтованою є ухвала суду? Надайте письмову консультацію позивачу.

1.10. Громадянин Костенко Петро Павлович звернувся до суду з позовом до Шепетівського міськрайонного відділу державної реєстрації актів цивільного стану Головного територіального управління юстиції у Хмельницькій області, у якому просить суд визнати неправомірною дію відповідача в частині відмови в прийнятті заяви про реєстрацію шлюбу й зобов'язати його зареєструвати шлюб між позивачем і громадянкою Донченко Аллою Леонідівною.

Використовуючи положення Кодексу адміністративного судочинства України, визначте предметну, територіальну та інстанційну юрисдикцію даної справи. Яким складом суд буде розглядати адміністративну справу?

Завдання 2. Проаналізувати правомірність рішень (дій) суду:

А) Зустрічаються випадки відмови судів відкривати провадження у справах щодо оскарження постанов суб'єктів владних повноважень у справах про адміністративні правопорушення через неналежність відповідних спорів до розгляду у порядку адміністративного судочинства.

Б) Фізичні особи – споживачі електричної енергії звернулись із адміністративним позовом до ТОВ «Хмельницькенергозбут», вимагаючи визнання незаконним складеного ним акта та повернення безпідставно стягнутих платежів за електричну енергію. Хмельницький міськрайонний суд Хмельницької області розглянув цю адміністративну справу по суті.

В) При вирішенні спору щодо заборгованості із заробітної плати перед секретарем місцевої ради суд поклав обов'язок доведення наявності такої заборгованості на позивача. Через те, що позивач не довів обставину заборгованості із заробітної плати, суд відмовив у задоволенні позову.

Тема 4. Докази і доказування в адміністративному судочинстві

Завдання 1. Вирішити задачі:

1.1. Пенсіонер Петро Степаненко звернувся до районного суду з позовом про зобов'язання виконавчого комітету сільської ради розглянути його заяву про виділення йому одноразової грошової допомоги для закупівлі дров на зиму і дати на неї відповідь. Виконком сільської ради просив у задоволенні позову відмовити і зазначив, що така заява П. Степаненка до нього не надходила. Суд запропонував виконавчому комітету подати журнал реєстрації звернень громадян, але той пропозицію суду проігнорував. Суд розглянув справу на підставі наявних матеріалів і відмовив у задоволенні позову, оскільки позивач не довів факту подання заяви.

Чи правильно суд застосував правила щодо доказування? Чи є підстави для оскарження судового рішення? Якщо так, то які аргументи Ви б використали, подаючи апеляційну скаргу?

1.2. До Львівського окружного адміністративного суду 30.01.2019 р. надійшла позовна заява від прокурора Бродівського району Львівської області про визнання протиправним і скасування рішення № 120 від 16.12.2018 р. «Про політичну ситуацію в Україні», прийнятого Чернецькою сільською радою. Одночасно прокурор просив забезпечити позов шляхом зупинення дії оскаржуваного рішення до вирішення справи по суті. Доказів в обґрунтуванні терміновості забезпечення позову позивач суду не надав.

Яке рішення має прийняти суддя у цій ситуації? Які існують способи забезпечення адміністративного позову?

1.3. ОСОБА_1 звернувся із позовом про оскарження рішення суб'єкта владних повноважень. Через деякий час від відповідача до нього надійшов відзив на позовну заяву. Ознайомившись із відзивом, ОСОБА_1 вирішив додатки додаткові пояснення та електронні докази, зокрема фотографії, зроблені на його мобільний телефон, що були записані на USB-флеш-накопичувач.

Які дії суду у цій ситуації? Чи порушив ОСОБА_1 норми процесуального законодавства? Якщо так, то назвіть їх.

Завдання 2. Опрацювати з Єдиного державного реєстру судових рішень справу, в якій подані та досліджуються електронні докази. Визначити особливості їх застосування.

Тема 5. Особливості процесуального статусу учасників справи та інших учасників судового процесу

Завдання 1. Вирішити задачі:

1.1. 16-річний Петро Заїка перед тим, як одержувати паспорт, звернувся до Хмельницького міського відділу державної реєстрації актів цивільного стану Головного територіального управління юстиції у Хмельницькій області із заявою про зміну прізвища із «Заїка» на «Зайка», оскільки дуже комплексував з приводу свого прізвища. Відділ державної реєстрації актів цивільного стану відмовив йому, мотивуючи це тим, що П. Заїка не сплатив державного мита і не подав довідки з органів внутрішніх справ про те, що він не перебуває у розшуку, і щодо нього не ведеться слідство.

П. Заїка не погодився з такою відмовою і звернувся до адміністративного суду з позовом про зобов'язання відділу державної реєстрації актів цивільного стану змінити його прізвище. Адміністративний суд повернув позовну заяву у зв'язку з тим, що П. Заїка не має адміністративної процесуальної дієздатності, оскільки не досяг повноліття.

Чи належить справу розглядати за правилами адміністративного судочинства? Чи правильно вчинив суд, повернувши позовну заяву П. Заїки? Порадьте П. Заїці, як йому діяти далі.

1.2. У квітні 2005 р. Голова Верховної Ради України звернувся до суду із заявою про дострокове припинення повноважень народного депутата України Олійника П.М., який 31.03.2002 р. був обраний народним депутатом України від виборчого округу № 125 Львівської області, і розпорядженням Керівника апарату Верховної Ради України № 1101 від 29.05.2002 р. його було зараховано на роботу до Верховної Ради України четвертого скликання на постійній основі. Указом Президента України № 179/2005 від 04.02.2005 р. Олійник П.М. призначений Головою Львівської обласної державної адміністрації. Вважаючи, що ця посада є несумісною із статусом народного депутата України, просив постановити рішення про припинення повноважень народного депутата України Олійника П.М. На момент перегляду у Вищому адміністративному суді України судових рішень по цій справі відбулися чергові вибори народних депутатів, в результаті яких обрано Верховну Раду України нового скликання.

Чи може Верховна Рада України нового скликання бути у наведених правовідносинах правонаступником Верховної Ради попереднього скликання? Проаналізуйте Ухвалу Вищого адміністративного суду України від 15 листопада 2006 року.

1.3. У справі з приводу оскарження розпорядження міського голови відповідачем була названа відповідна міська рада.

Чи можна вважати належним відповідачем міську раду? Чи може міська рада бути залучена до судового розгляду?

1.4. Суд залишив позовну заяву без руху, посилаючись на ту обставину, що вона подана неналежним позивачем – Міністерством закордонних справ України, яке просило скасувати адміністративне стягнення, накладене на його працівників.

Чи обґрунтованою була відмова суду? Як слід було вирішити справу?

1.5. Гриценко В.Г. звернувся із позовом до інспекції державного архітектурно-будівельного контролю Кіровоградської міської ради про визнання протиправною її бездіяльності, яка, на думку позивача, полягала у ненаданні йому дозволу на виконання будівельних робіт по реконструкції нежиле приміщення, вбудованого в житловий будинок по вул. Держинського, 35, площею 29,7 м. кв. під стоянку для легкового автомобіля із влаштуванням окремого в'їзду з вул. Держинського. Під час судового розгляду справи було виявлено, що рішенням Ленінського районного суду м. Києва від 19 січня 2005 року, залишеним без змін ухвалою Апеляційного суду Кіровоградської

області, був задоволений позов Даценка В.В. до Гриценка В.Г. про усунення перешкод у користуванні житлом та відшкодування моральної шкоди. Підставою для цього, відповідно до цього рішення суду, стало проведення будівельних робіт без відповідного дозволу місцевої інспекції державного архітектурно-будівельного контролю та те, що отвір гаражних воріт виконано з порушенням будівельних норм.

Чи необхідно Даценка В.В. залучати до участі у цій справі? Якщо так, то у якій якості? Проаналізуйте Ухвалу Вищого адміністративного суду України від 15 грудня 2005 року.

Завдання 2. Опрацювати із Єдиного державного реєстру судових рішень справу, в якій було подано зустрічний позов.

Тема 6. Процесуальне представництво

Завдання 1. Virішити задачу:

Громадянка Винниченко С.С., яка тривалий час користувалася земельною ділянкою, але документів на землю не мала, звернулася до виконкому міської ради з заявою про надання їй в оренду цієї земельної ділянки. Виконком своїм рішенням відмовив Винниченко С.С.

Громадянка Винниченко С.С. вирішила звернутися до адміністративного суду з позовом на рішення виконкому міської ради. Донька Винниченко навчається на першому курсі юридичного факультету ХУУП і вже має майже вісімнадцять років, тому на сімейній раді було вирішено, що донька представлятиме інтереси мами в суді.

Чи може донька бути представником громадянки Винниченко С.С. у суді? Чому Ви так вважаєте? Хто взагалі може бути представником сторін у адміністративній справі? Які документи підтверджують повноваження представників? Які повноваження мають представники?

Завдання 2. Проаналізувати з Єдиного державного реєстру судових рішень справу, в якій брали участь органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

Тема 7. Провадження в адміністративному суді першої інстанції

Завдання 1. Розгляньте доповнену фабулу та дайте відповідь на питання щодо неї.

Громадянин Костенко П.П. звернувся до суду з позовом до Шепетівського міськрайонного відділу державної реєстрації актів цивільного стану Головного територіального управління юстиції у Хмельницькій області, у якому просить суд визнати неправомірною дію відповідача в частині відмови в прийнятті заяви про реєстрацію шлюбу й зобов'язати його зареєструвати шлюб між позивачем і громадянкою Донченко А.Л.

У позові від 19 січня 2019 року, складеним представником позивача - Голубко І.В., зазначено, що 10 січня 2019 року громадянин Костенко П.П. і громадянка Донченко А.Л. звернулися до відповідача з метою державної реєстрації шлюбу. Ними було сплачене державне мито. Однак у прийнятті заяви про реєстрацію шлюбу позивачеві й громадянці Донченко А.Л. було відмовлено усно на підставі того, що паспорт останньої не містить відмітки про реєстрацію місця проживання. У зв'язку із цим 11 січня 2019 року громадянин Костенко

П.П. і громадянка Донченко А.Л. звернулися до Шепетівського міськрайонного відділу державної реєстрації актів цивільного стану Головного територіального управління юстиції у Хмельницькій області із письмовим зверненням і заявою про реєстрацію шлюбу через пошту і одержали письмову відмову в реєстрації шлюбу на підставі того, що в громадянки Донченко А.Л. немає реєстрації, а в заяві про реєстрацію шлюбу міститься графа «місце проживання», що повинна бути заповнена на підставі реєстраційного штампа. Крім того, позивач зазначав, що в листі відповідача від 17 січня 2019 року третій особі рекомендується зареєструватися за місцем проживання, і тільки після виконання цієї умови буде проведена державна реєстрація шлюбу. Позивач також відзначив, що останній абзац типової форми Заяви про реєстрацію шлюбу містить застереження про відповідальність за надання недостовірної інформації органам реєстрації актів цивільного стану. Тому громадянин Костенко П.П. і громадянка Донченко А.Л. при заповненні заяви про державну реєстрацію шлюбу використовували дійсний і безсумнівний факт проживання за одною адресою.

Представник відповідача позов не визнала й пояснила, що в реєстрації шлюбу громадянину Костенку П.П. і громадянину Донченко А.Л. було відмовлено правомірно у зв'язку з вищевказаними обставинами.

Третя особа, громадянка Донченко А.Л., підтримала позов і пояснила, що їй відомо про необхідність зареєструватися по місцю проживання, однак, у зв'язку з тим, що в неї малолітнє дитя, такої можливості вона не мала.

Використовуючи положення Кодексу адміністративного судочинства України, складіть один із вказаних документів:

1) адміністративний позов громадянина Костенка П.П. від 19.01.2019 р.;

2) заперечення Шепетівського міськрайонного відділу державної реєстрації актів цивільного стану Головного територіального управління юстиції у Хмельницькій області проти адміністративного позову громадянина Костенка П.П від 24.01.2019 р.

Завдання 2. Вирішити задачу:

2.1. Виконавчий комітет міської ради прийняв рішення про знесення старого житлового будинку, що знаходився у комунальній власності, для будівництва на його місці нового. Мешканцям будинку запропоновано тимчасово перебратися до своїх родичів або знайомих – до того часу, поки їм не буде надано іншого житла. Відповідний договір про знесення будинку було укладено з будівельною організацією. Мешканці будинку звернулися до міськрайонного суду з позовом про незаконність такого рішення і його скасування, посилаючись на те, що їх позбавлено права на житло. Одночасно було заявлено клопотання якомога швидше розглянути справу.

Складіть позовну заяву. Які дії повинен вжити адміністративний суд до ухвалення судового рішення у справі?

2.2. Іваненко оскаржила до суду дії посадових осіб департаменту архітектури, містобудування та земельних ресурсів Хмельницької міської ради з метою захисту її права на забудову відповідної земельної ділянки. Під час розгляду справи позивач звернулася до суду із заявою

про забезпечення позову шляхом заборони відповідачам проводити дії щодо затвердження та виконання проектних пропозицій забудови відповідної земельної ділянки. Суд першої інстанції своєю ухвалою заяву задовольнив.

Сидоренко оскаржила цю ухвалу в апеляційному порядку на тій підставі, що заходи забезпечення позову заборонили відповідачам сприяти у реалізації права на забудову, яке, на її думку, належало саме їй. Апеляційний адміністративний суд скаргу Сидоренко задовольнив, ухвалу суду першої інстанції скасував та постановив нову, якою відмовив у задоволенні заяви про вжиття заходів забезпечення позову. Ухвала суду апеляційної інстанції ґрунтувалась на тому, що заборона відповідачам вчиняти відповідні дії створювала перешкоди у реалізації прав Сидоренко, яка не була стороною у справі, і дії якої не були предметом спору.

Які є способи забезпечення позову? До кого суд може вжити заборону вчиняти певні дії? Які є умови застосування заходів забезпечення позову?

2.3. Петренко (Коваль) Марія Іванівна звернулась до відділу державної реєстрації актів цивільного стану Хмельницького міськрайонного управління юстиції з проханням видати повторне свідоцтво про народження, змінивши дату народження. Справа в тому, що Петренко (Коваль) Марія Іванівна народилась 17 квітня 1959 року в с. Бахматівці Хмельницького району Хмельницької області. Батьками є Коваль Антон Іванович та Коваль Ганна Федорівна. Але під час реєстрації народження Бахматовецькою сільською радою в свідоцтві про народження помилково вказали іншу дату народження - 20.04.1960 року. Рішенням Хмельницького міськрайонного суду від 8 травня 2018 року було встановлено юридичний факт про те, що Петренко (Коваль) Марія Іванівна народилась 17 квітня 1959 року.

У Хмельницькому міському відділі державної реєстрації актів цивільного стану Головного територіального управління юстиції у Хмельницькій області Петренко (Коваль) М.І. відмовили у видачі повторного свідоцтва та порадили звернутися до суду.

Чи є підстави для подання адміністративного позову? Якщо так, то складіть його.

2.4. Громадянин Банашко звернувся до Миколаївського районного суду Львівської області до старшого державного інспектора з охорони навколишнього природного середовища у Львівській області про визнання протиправною та скасування протоколу та постанови про накладення адміністративного стягнення. Ухвалою суду від 2 жовтня 2017 р. громадянину Банашку було відмовлено у відкритті провадження у справі з огляду на те, що юрисдикція адміністративного суду не поширюється на публічно-правові справи про накладення адміністративних стягнень.

Чи правомірним є рішення суду першої інстанції? Чи поширюється юрисдикція адміністративних судів на справи про притягнення до адміністративної відповідальності фізичних чи юридичних осіб?

2.5. 75-річний пенсіонер звернувся до адміністративного суду зі

скаргою на рішення територіального органу Пенсійного Фонду України про відмову у збільшенні розміру пенсії. У скарзі пенсіонер виклав усі відомості, які вимагає Кодекс адміністративного судочинства України для позовної заяви. Але адміністративний суд залишив скаргу без руху і направив її для усунення недоліків у зв'язку з тим, що формою звернення до адміністративного суду має бути позовна заява, а не скарга. Пенсіонер звернувся до юридичної клініки за допомогою в оформленні документа, оскільки йому тяжко самому переписувати скаргу та ще й у двох примірниках (для суду і для відповідача).

Чи правильно вчинив адміністративний суд? Чи допустив суд порушення принципів адміністративного судочинства? Надайте консультацію пенсіонеріві.

Завдання 3. Проаналізувати правомірність рішень (дій) суду:

А) Суд залишив заяви без руху через те, що в одній не було вказано суб'єктивне право, свободу чи інтерес, які були порушені відповідачем, а у іншій була відсутня вказівка на норму закону, на якій засновано позовну вимогу.

Б) У разі примирення між сторонами на стадіях підготовчого провадження чи розгляду справи, деякі суди постановляють ували про затвердження мирової угоди.

В) Суб'єкт владних повноважень був належним чином повідомлений про дату, час і місце судового розгляду, але не з'явився на нього без поважних причин. Це було розцінено судом як достатня підстава для відкладення розгляду справи.

Г) Суд оголосив перерву у судовому засіданні. Причина – неприбуття сторін у судове засідання.

Тема 8. Особливості позовного провадження в окремих категоріях адміністративних справ

Завдання 1. Вирішити задачі:

1.1. У місті Хмельницькому за два тижні до виборів у народні депутати на майдані Незалежності проводився мітинг на підтримку виборчого блоку «За порядок». На цьому мітингу виступив кандидат у народні депутати України Потапенко В.В. Після виступу він почав роздавати агітаційні матеріали, які не містили відомостей про установу, що здійснила друк та вказівку про їх тираж. Не було і вказівки про те, що друк здійснено з використанням обладнання партії, яка входить до виборчого блоку, від якого і висувається кандидатом у народні депутати Потапенко В.В. Крім того, після закінчення мітингу Потапенко В.В. разом зі своїми помічниками роздавали учасникам мітингу продуктивні набори, закликаючи при цьому голосувати за їх блок.

Громадянин Сіренко П.П., який балотується від партії «Спільна справа», був присутній на цьому мітингу і зафіксував окремі моменти на відеоплівку. Вважаючи дії Потапенка В.В. протиправними, Сіренко П.П. вирішив звернутися до суду.

Чи підлягає справа розгляду в адміністративному суді? Якщо

так, то складіть проект позовної заяви. Які строки оскарження до суду рішень, дій чи бездіяльності, що порушують законодавство про вибори? Який порядок дослідження відеозаписів в адміністративних судах?

1.2. Голова однієї з районних рад Хмельницької області Семенченко О.О., який є кандидатом у народні депутати від партії «Антикорупційний блок», провів у приміщенні виконавчого комітету ради нараду з директорами шкіл району щодо перспектив літнього оздоровлення школярів. По закінченні наради Семенченко О.О. наголосив, що всі учасники наради повинні у своїх колективах провести роботу щодо підтримки на виборах кандидатів у народні депутати України від партії «Антикорупційний блок».

Проаналізуйте правомірність дій голови районної ради. Чи є підстави звернення до адміністративного суду? Хто може бути суб'єктом звернення до суду? Що може слугувати доказами по справі? Складіть проект позовної заяви.

1.3. Уповноважена особа партії «Світле майбутнє» Мельник К.К. під час голосування на одній з виборчих дільниць зафіксувала випадки голосування однією особою більше, ніж один раз, викидання виборчих бюлетенів до виборчої скриньки за виборця іншою особою, а також здійснення повторного підрахунку голосів виборців. Вважаючи, що такі дії не відповідають вимогам законодавства про вибори, Мельник К.К. подала скаргу до окружної виборчої комісії. Окружна виборча комісія у задоволенні скарги відмовила.

Чи є підстави для звернення до адміністративного суду? Які рішення, дії чи бездіяльність в цілому можуть оскаржуватися до суду? Які строки оскарження до суду рішень, дій чи бездіяльності, що порушують законодавство про вибори? Складіть проект позовної заяви.

1.4. Громадянин Приходько Л.Л. в день голосування на виборах народних депутатів України не знайшов свого прізвища у списках виборців. У задоволенні вимоги Приходька Л.Л. про внесення прізвища до списку виборців головою дільничної комісії було відмовлено, оскільки таке питання повинно розглядатись у судовому порядку. За браком часу Приходько Л.Л. звернувся за юридичною допомогою до юриста. Було складено позовну заяву до адміністративного суду про включення до списку виборців, до якої Приходько Л.Л. додав засвідчені копії паспорта, картки фізичної особи-платника податків, квитанції про сплату судового збору і рахунку про оплату юридичних послуг. За годину до закінчення часу голосування повнолітній син Приходька Л.Л. за проханням батька подав позовну заяву до суду. У розгляді позовної заяви було відмовлено.

Чи були підстави для відмови? Хто може бути представником сторін у адміністративній справі? Які документи підтверджують повноваження представників? Які повноваження мають представники? Складіть проект адміністративного позову.

1.5. До Окружного адміністративного суду міста Києва звернувся ОСОБА_1 з позовом до Верховного Суду про визнання

незаконними пунктів 9 та 10 постанови Пленуму Верховного Суду України № 10 від 06.11.2009 року «Про судову практику у справах про злочини проти власності». В обґрунтування своїх вимог позивач посилається на те, що оскаржувана постанова Пленуму Верховного Суду України не відповідає положенням Кримінального кодексу України, суперечить положенням спеціальних підзаконних актів у сфері охорони здоров'я. На момент винесення оскаржуваної постанови повноваження Пленуму Верховного Суду України визначались Законом України «Про судоустрій України» від 07.02.2002 р. № 3018-III.

Як належить діяти Окружному адміністративному суду міста Києва? Чи можна оскаржити постанови Пленуму Верховного Суду або ж діючі постанови Пленуму Верховного Суду України? Чи діють постанови Пленуму Верховного Суду України після внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України (15 грудня 2017 р.)? Чи належить розглядати таку справу у порядку адміністративного судочинства? Чи не порушено юрисдикцію (підсудність)?

Тема 9. Перегляд судових рішень

Завдання 1.

Громадянин Костенко П.П. звернувся до суду з позовом до Шепетівського міськрайонного відділу державної реєстрації актів цивільного стану Головного територіального управління юстиції у Хмельницькій області, в якому просить суд визнати неправомірною дію відповідача в частині відмови в прийнятті заяви про реєстрацію шлюбу й зобов'язати його зареєструвати шлюб між позивачем і громадянкою Донченко А.Л.

Шепетівський районний суд Хмельницької області прийняв рішення 14 лютого 2019 р. у справі № 2а-25/11/0670 за позовом Костенка П.П. до Шепетівського міськрайонного відділу державної реєстрації актів цивільного стану Головного територіального управління юстиції у Хмельницькій області про примус до реєстрації шлюбу. В зазначеному рішенні суд постановив:

1) Визнати дії Шепетівського міськрайонного відділу державної реєстрації актів цивільного стану Головного територіального управління юстиції у Хмельницькій області в частині відмови в реєстрації шлюбу неправомірними.

2) Зобов'язати Шепетівський міськрайонний відділ державної реєстрації актів цивільного стану Головного територіального управління юстиції у Хмельницькій області прийняти заяву про реєстрацію шлюбу від громадянина Костенка П.П. та громадянки Донченко А.Л. і зареєструвати шлюб між ними у строки, передбачені п. 2 ст. 32 Сімейного кодексу України.

3) Стягнути на користь позивача 1210 грн. з Державного бюджету України.

Шепетівський міськрайонний відділ державної реєстрації актів цивільного стану Головного територіального управління юстиції у Хмельницькій області 18.02.2019 р. подав апеляційну скаргу до Сьомого апеляційного адміністративного суду, в якій просить суд скасувати рішення суду першої інстанції як таке, що не відповідає вимогам чинного законодавства, а саме відмовити у реєстрації шлюбу між позивачем і громадянкою Донченко А.Л., зобов'язати громадянку Донченко А.Л. зареєструватися за місцем проживання та накласти на

громадянку Донченко А.Л. адміністративне стягнення згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Сьомий апеляційний адміністративний суд 12.03.2019 р. скасував судові рішення суду першої інстанції та ухвалив нове рішення, яким відмову у реєстрації шлюбу між позивачем і громадянкою Донченко А.Л. визнано правомірною; на громадянку Донченко А.Л. покладено обов'язок зареєструватися за місцем проживання; накладено на громадянку Донченко А.Л. адміністративне стягнення у вигляді штрафу в розмірі 17 грн.

Позивач - Костенко П.П. не згоден із ухваленою постановою суду апеляційної інстанції і подає касаційну скаргу до Верховного суду з вимогою скасування постанови Сьомого апеляційного адміністративного суду від 19.03.2019 р. та визнання законним рішення Шепетівського районного суду Хмельницької області від 14.02.2019 р.

Використовуючи положення Кодексу адміністративного судочинства України та інші нормативно-правові акти:

- 1) дайте правову оцінку наведеної ситуації;*
 - 2) визначте склад суду, яким буде розглядатися адміністративна справа у суді апеляційної інстанції та у суді касаційної інстанції;*
 - 3) визначте всіх можливих учасників у справі та їх адміністративно-процесуальний статус в апеляційному та касаційному провадженні;*
 - 4) визначте порядок, строки подачі апеляційної скарги та строки розгляду апеляційної скарги;*
 - 5) визначте порядок, строки подачі касаційної скарги та строки розгляду касаційної скарги;*
- б) складіть два із вказаних процесуальних документів:*
- а) апеляційну скаргу Шепетівського міськрайонного відділу державної реєстрації актів цивільного стану Головного територіального управління юстиції у Хмельницькій області від 18.02.2019 р.;*
 - б) касаційну скаргу громадянина Костенка П.П. від 19.03.2019 р.;*
 - в) проєкт ухвали про відкриття апеляційного провадження від 21.02.2019 р.;*
 - г) супровідний лист про надіслання копії ухвали про відкриття апеляційного провадження від 22.02.2019 р.;*
 - д) проєкт ухвали про призначення судового розгляду справи в межах апеляційного провадження від 30.02.2019 р.;*
 - е) супровідний лист про надіслання копії ухвали про призначення судового розгляду справи в межах апеляційного провадження від 01.03.2019 р.;*
 - є) проєкт постанови суду апеляційної інстанції від 12.03.2019 р.;*
 - ж) проєкт ухвали про відкриття касаційного провадження від 20.03.2019 р.;*
 - з) проєкт постанови Верховного Суду від 26.03.2019 р.*

Завдання 2. Вирішити задачі (виконати на вибір 3 задачі):

2.1. Пенсіонер Микола Коломієць звернувся до юридичної клініки з проханням посприяти йому в оскарженні рішення

адміністративного суду про відмову у задоволенні його позову до територіального управління Пенсійного фонду про проведення перерахунку пенсії. Вважаючи, що в апеляційному адміністративному суді він так само не доб'ється справедливості, М. Коломієць відразу звернувся з касаційною скаргою до Верховного Суду. Але той своєю ухвалою повернув касаційну скаргу без розгляду. Коломієць М. просить консультанта юридичної клініки підготувати касаційну скаргу до Верховного Суду.

Чи правильно діяв М. Коломієць, оскаржуючи рішення адміністративного суду до Верховного Суду? Чи правильно вчинив Верховний Суд з касаційною скаргою М. Коломієця? Підготуйте відповідь М. Коломієцю щодо порядку оскарження рішення адміністративного суду. Порадьте, як йому діяти у ситуації, що сталася.

2.2. Андрій Сергієнко, позивач у справі про оскарження припису інспектора державної екологічної інспекції, заявив у судовому засіданні відвід судді, оскільки відомо, що суддя та інспектор є сусідами і перебувають у дружніх стосунках. Знаючи, що відвід задоволено не буде, позивач завчасно підготував апеляційну скаргу на ухвалу суду, яку й подав відразу після проголошення ухвали про відмову у задоволенні відводу. Але суд апеляційну скаргу відмовився прийняти, розглянув справу за суттю і прийняв рішення, яким у задоволенні позову відмовив. Сергієнко А. звернувся до юридичної клініки за порадою, як йому добитися розгляду апеляційної скарги на ухвалу про відмову у задоволенні відводу, адже якщо апеляційний адміністративний суд відведе суддю першої інстанції, то будуть підстави для перегляду справи.

Підготуйте консультацію А. Сергієнку і порадьте, у який спосіб він може відстояти свою позицію у справі.

2.3. До юридичної клініки звернувся Володимир Бойко, який програв справу в адміністративному суді – як у першій інстанції, так і в апеляційній інстанції, з проханням порадити, як він може оскаржити рішення суду першої інстанції та постанову суду апеляційної інстанції. Консультант юридичної клініки Степан Куйбіда, студент другого курсу, вивчивши надані В. Бойком матеріали, запропонував підготувати касаційну скаргу, у якій послатися на те, що суди першої та апеляційної інстанції неправильно встановили обставини у справі. Перед тим, як подати касаційну скаргу, треба у десятиденний строк після проголошення постанови суду апеляційної інстанції подати до апеляційного адміністративного суду заяву про касаційне оскарження. Але оскільки з дня проголошення постанови минуло уже п'ятнадцять днів, то одночасно треба клопотати про поновлення строку на подання заяви, обґрунтувавши пропущення строку необізнаністю у тонкощах процесуального закону. Після цього треба у двадцятиденний строк подати касаційну скаргу до Великої Палати Верховного Суду, але через апеляційний адміністративний суд, у якому знаходиться справа.

Чи правильну консультацію надав С. Куйбіда? Якщо ні, то які помилки він допустив? Надайте консультацію В. Бойку.

2.4. Донецький апеляційний адміністративний суд постановив

ухвалу про залишення без змін рішення місцевого суду про відмову у задоволенні позову ОСОБА_1 до Донецької дирекції Українського державного підприємства поштового зв'язку «Укрпошта» про протиправну відмову в задоволенні запиту на інформацію (ненадання копії наказу про ліквідацію вузла поштового зв'язку, інших документів, пов'язаних із ліквідацією цього вузла, інформації про передачу приміщення та іншого майна, що належало відділенню, фізичній чи юридичній особі) та зобов'язання відшкодувати завдану моральну шкоду.

Чи правомірним є рішення Донецького апеляційного адміністративного суду? Чи відноситься Українське державне підприємство поштового зв'язку «Укрпошта» до розпорядників публічної інформації? Чи змінилося б рішення Донецького апеляційного адміністративного суду, якщо б предметом позову була відмова в задоволенні запиту на інформацію щодо використання коштів з Державного бюджету на проведення реорганізації у структурі Донецької дирекції Українського державного підприємства поштового зв'язку «Укрпошта»?

2.5. Громадянин Банашко звернувся до Миколаївського районного суду Львівської області до старшого державного інспектора з охорони навколишнього природного середовища у Львівській області про визнання протиправною та скасування протоколу та постанови про накладення адміністративного стягнення. Ухвалою суду від 2 жовтня 2017 р. громадянину Банашку було відмовлено у відкритті провадження у справі з огляду на те, що юрисдикція адміністративного суду не поширюється на публічно-правові справи про накладення адміністративних стягнень. Громадянин Банашко звернувся з апеляційною скаргою до Львівського апеляційного адміністративного суду.

Яке рішення має прийняти Львівський апеляційний адміністративний суд?

2.6. Іваненко оскаржила до суду дії посадових осіб департаменту архітектури, містобудування та земельних ресурсів Хмельницької міської ради з метою захисту її права на забудову відповідної земельної ділянки. Під час розгляду справи позивач звернулася до суду із заявою про забезпечення позову шляхом заборони відповідачам проводити дії щодо затвердження та виконання проектних пропозицій забудови відповідної земельної ділянки. Суд першої інстанції своєю ухвалою заяву задовольнив.

Сидоренко оскаржила цю ухвалу в апеляційному порядку на тій підставі, що заходи забезпечення позову заборонили відповідачам сприяти у реалізації права на забудову, яке, на її думку, належало саме їй. Апеляційний адміністративний суд скаргу Сидоренко задовольнив, ухвалу суду першої інстанції скасував та постановив нову, якою відмовив у задоволенні заяви про вжиття заходів забезпечення позову. Ухвала суду апеляційної інстанції ґрунтувалась на тому, що заборона відповідачам вчиняти відповідні дії створювала перешкоди у реалізації прав Сидоренко, яка не була стороною у справі, і дії якої не були предметом спору.

Чи є підстави для касаційного оскарження?

2.7. 75-річний пенсіонер звернувся до адміністративного суду зі скаргою на рішення територіального органу Пенсійного Фонду України про відмову у збільшенні розміру пенсії. У скарзі пенсіонер виклав усі відомості, які вимагає Кодекс адміністративного судочинства України для позовної заяви. Але адміністративний суд залишив скаргу без руху і направив її для усунення недоліків у зв'язку з тим, що формою звернення до адміністративного суду має бути позовна заява, а не скарга. Пенсіонер звернувся до юридичної клініки за допомогою в оформленні документа, оскільки йому важко самому переписувати скаргу та ще й у двох примірниках (для суду і для відповідача).

Чи можна оскаржити ухвалу суду про залишення скарги без руху в апеляційному порядку? Чи доцільно це робити у наведеній ситуації? Надайте консультацію пенсіонеріві.

Тема 10. Медіація в адміністративному судочинстві

Завдання 1. Дослідити зарубіжний досвід застосування медіації під час вирішення адміністративних спорів.

Тема 11. Виконання судових рішень в адміністративних справах.

Застосування заходів процесуального примусу

Завдання 1. Вирішити задачі:

1.1. Колишній державний службовець Оксана Замойська, пройшовши три інстанції, виграла у Верховному Суді справу про поновлення її на посаді та стягнення з відповідача втраченого заробітку у зв'язку з вимушеним прогулом. Незважаючи на задоволення її вимог Верховним Судом, вона звернулася до юридичної клініки за порадою, як добитися виконання постанови. У суді касаційної інстанції вона заявляла клопотання про негайне виконання постанови про поновлення її на посаді, якщо суд задовольнить її вимоги. Але Верховний Суд відхилив це клопотання. Тому О. Замойська просить підготувати або заяву до Верховного Суду щодо постановлення додаткової ухвали про негайне виконання постанови цього суду у частині поновлення її на посаді, або скаргу до Великої Палати Верховного Суду з вимогою звернути постанову Верховного Суду до негайного виконання. Який з цих двох варіантів більше відповідає законодавству, вона не знає.

Дайте аргументовану відповідь на звернення О. Замойської.

1.2. Суд апеляційної інстанції розцінив як порушення місцевим судом процесуального закону, коли той поклав обов'язок щодо виконання на певних суб'єктів владних повноважень, які не брали участь у справі.

Проаналізуйте правомірність судових рішень.

1.3. Особа, поновлена рішенням суду на посаді міського голови, оскаржила до суду бездіяльність міської ради-відповідача у вигляді ухилення від виконання цього рішення. Позивач з метою захисту своїх прав у відносинах служби в органах місцевого самоврядування посилався на трудове законодавство (статті 236, 237 Кодексу законів про працю України). Він вимагав від міської ради нарахувати йому заробітну плату за весь час вимушеного прогулу з прийняття першого рішення суду. Суд позов задовольнив. Хоча це рішення не наблизило

	<p>позивача до його головної мети – фактичного поновлення на посаді.</p> <p><i>А які процесуальні можливості примусового виконання первісного рішення про поновлення на роботі могли б запропонувати Ви?</i></p> <p>Завдання 2. Проаналізувати розділи Кодексу адміністративного судочинства України та Цивільного процесуального кодексу України, які врегульовують процесуальні відносини, пов'язані із оскарженням рішень, дій або бездіяльності державної виконавчої служби, а також врегульовують судовий контроль за виконанням судових рішень.</p> <p><i>Чи не однакові відносини регулюють два кодекси? Чи не помилка це законодавця?</i></p> <p>Тема 12. Процесуальні документи в адміністративному судочинстві</p> <p>Завдання 1. Охарактеризувати види адміністративно-процесуальних документів.</p> <p>Завдання 2. Скласти (на вибір): позовну заяву, апеляційну скаргу, касаційну скаргу, заяву, клопотання, заперечення.</p> <p>Тема 13. Судові рішення в адміністративному судочинстві</p> <p>Завдання 1. Проаналізувавши з Єдиного державного реєстру рішення, ухвали та постанови адміністративних судів, вивести критерії якісного судового рішення.</p> <p style="text-align: center;">Перелік рекомендованих онлайн платформ для проходження курсів, які дотичні до навчальної дисципліни та спеціальності:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Платформа дистанційного навчання системи безоплатної правничої допомоги – онлайн-курс «Діяльність судів в Україні» (https://academy.legalaid.gov.ua/course/view.php?id=90). 2. Платформа дистанційного навчання системи безоплатної правничої допомоги – онлайн-курс «Особливості виконавчого провадження під час дії воєнного стану» (https://academy.legalaid.gov.ua/course/view.php?id=208). 3. Всеукраїнська правнича школа з судочинства в умовах війни (проводиться щорічно в жовтні-листопаді). (інформація про захід на https://www.facebook.com/groups/krmjua/). 4. EdEra — українська студія онлайн-освіти – Онлайн-курс «Основи виконавчого провадження» (https://study.edera.com/uk/courses/course/5133).
<p>Виконання курсової роботи</p>	<p>Курсова робота – вид самостійної навчально-наукової роботи з елементами дослідження, що виконується здобувачами вищої освіти протягом семестру з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержаних за час вивчення навчальної дисципліни та їх застосування при комплексному вирішенні конкретного фахового завдання.</p> <p>Тематика курсових робіт щорічно до початку навчального семестру, в якому планується виконання курсової роботи,</p>

актуалізується і затверджуються кафедрою.

Теми курсових робіт:

1. Адміністративна юрисдикція: поняття, правова природа та види у адміністративному судочинстві.
2. Застосування електронних доказів в адміністративному судочинстві.
3. Медіація та примирення в адміністративному судочинстві: міжнародний досвід та напрямки вдосконалення вітчизняного законодавства.
4. Правові аспекти перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.
5. Правові питання здійснення провадження у справах про оскарження рішень дій чи бездіяльності щодо притягнення до адміністративної відповідальності.
6. Правова природа письмового провадження у адміністративному судочинстві.
7. Адміністративний позов як засіб реалізації конституційного права на судовий захист.
8. Участь у судовому процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.
9. Правові питання вирішення адміністративних справ щодо оскарження нормативно-правових актів.
10. Електронне судочинство в адміністративних судах: проблеми та перспективи.

Структурно курсова робота повинна складатися із титульного аркуша, змісту роботи, вступу, основної частини (розділів та підрозділів), висновків, списку використаних джерел та додатків (у разі потреби).

Курсова робота розпочинається титульним аркушем, у якому зазначаються: офіційна назва університету та кафедри, на якій виконана робота; дисципліна з якої виконується курсова робота; тема курсової роботи; прізвище, ім'я та по батькові автора; прізвище, ім'я та по батькові, посада, науковий ступінь, вчене звання керівника курсової роботи; місто та рік написання роботи.

Після титульного аркуша розташовується зміст курсової роботи, який повинен бути логічним, послідовним та зрозумілим. Необхідно намагатися зробити так, щоб усі питання плану являли собою єдину структуровано-логічну систему, в якій кожний наступний пункт розвиває і доповнює попередні. При цьому, у роботі не може бути менше двох розділів.

Якщо у роботі використано понад п'ять умовних позначень (аббревіатур, символів, скорочень, які не є загальноприйнятими), то це зазначається на окремому аркуші, який розташовується перед текстом роботи як «Перелік умовних скорочень».

У вступі розкривається актуальність обраної теми, визначається мета дослідження і коло питань, аналіз яких спрямований на досягнення цієї мети. Також у вступі зазначається об'єкт та предмет дослідження, теоретична основа, вказується структура курсової роботи.

Актуальність теми роботи, що обумовила її вибір. Визначення актуальності будь-якої теми має бути ясным, конкретним і повинно розкривати доцільність дослідження теми її значення. Правильне

окреслення актуальності визначає стратегію дослідження, дозволяє відокремити головне від другорядного та визначити напрямок пошуку.

Визначення об'єкту дослідження. Об'єкт дослідження – частина об'єктивної реальності, процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і обране для вивчення. Як правило, об'єкт визначають як коло конкретних суспільних відносин, що буде досліджуватись у роботі.

Важлива частина вступу – визначення мети та завдань дослідження. Мета формулюється лаконічно, одним реченням і повинна впливати з теми роботи. Наприклад: «Здійснити аналіз підстав виникнення, зміни та припинення правовідносин...». Відповідно до визначеної мети формулюються завдання, які деталізують та розкривають мету. Характер завдань впливає з назв розділів (у разі наявності і підрозділів) роботи і їх зміст формулюють, використовуючи такі поняття: визначити ..., встановити ..., охарактеризувати..., розробити..., виявити..., сформулювати ..., розкрити... тощо. Остаточний варіант вступу доцільно писати після завершення основної частини роботи. В основній частині (розділах та підрозділах) викладається зміст дослідження: основні теоретичні положення, що визначають сутність обраної теми, об'єкту дослідження, з урахуванням мети та завдань курсової роботи; здійснюється аналіз нормативного матеріалу за законодавством України, іноземних держав та міжнародно-правовими документами, судової практики; пропонуються можливі шляхи вирішення існуючих проблем.

Кожний розділ курсової роботи повинен закінчуватися короткими висновками, у яких узагальнено та стисло викладаються наведені у розділі наукові та практичні результати. При написанні курсової роботи повинні даватися посилання на матеріал з проаналізованих джерел які наводяться в роботі.

У висновках до роботи викладаються найбільш важливі результати та висновки автора, одержані в роботі, які повинні містити формулювання розв'язання поставлених завдань, її значення вивчення дисципліни.

Висновки автора повинні носити обґрунтований характер, бути результатом самостійного дослідження.

Курсова робота завершується списком використаних джерел, на які є посилання в тексті роботи та які використані при її підготовці.

Цифрові, інформативні матеріали, які не використовуються в роботі при аналізі, а тільки підтверджують якісь положення, бажано подавати в додатках, які подаються в кінці роботи, після списку використаних джерел. Обсяг додатків у загальному обсязі курсової роботи не враховується.

Обсяг основного тексту курсової роботи повинен бути не меншим 20 і більшим 30 аркушів. До основного тексту входять:

- титульний аркуш (1 арк.);
- зміст роботи (1 арк.);
- вступ (1,5–2 арк.);
- розділи (20–23 арк.);
- висновки (2-3 арк.).

Обсяг наступних складових частин роботи – списку використаних джерел та додатків (якщо вони є) залежить від кількості джерел та змісту роботи і не включається до загального обсягу курсової роботи.

Курсова робота виконується українською мовою на папері формату А4 (297мм x 210 мм). Робоча площа аркуша, на якій друкується текст роботи, обмежується берегами таких розмірів: верхній і нижній береги – по 20 мм; лівий берег – 30 мм; правий берег – 10 мм.

Шрифт друку – Times New Roman, звичайний, світлий. Кегль (параметри) шрифту – 14 pt (одиниць). Міжрядковий інтервал тексту – 1,5.

Нумерація аркушів проставляється у верхньому правому куті аркуша арабськими цифрами без додавання до номера аркуша будь-яких інших знаків. На першому аркуші роботи номер не проставляється.

При складанні плану роботи слід враховувати такі вимоги:

- треба зазначати у плані номери аркушів, на яких починаються відповідні структурні частини роботи (вступ, розділи, підрозділи тощо);

- такі структурні частини роботи як вступ, висновки, список використаних джерел, додатки – у плані подаються без нумерації, тобто перед ними номери не проставляються;

- назви структурних частин роботи у плані друкуються від межі лівого берега;

- назви структурних частин роботи – «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкуються великими літерами звичайним жирним шрифтом;

- номери розділів проставляються арабськими цифрами, після яких крапка не ставиться;

- назва розділу друкуються у наступному рядку від межі лівого берега аркуша (тобто починається не після номера розділу, а під словом «розділ»);

- номер підрозділу є складним і складається з номера розділу в межах роботи і порядкового номера підрозділу в межах розділу, які між собою розділяються крапкою;

- номер підрозділу починається від межі лівого поля, після номера ставиться крапка. У цьому ж рядку після крапки з великої літери рядковими літерами звичайним світлим шрифтом друкуються назва підрозділу;

- крапка в кінці жодної структурної частини роботи не ставиться.

Текст кожної структурної частини роботи починається з нового аркуша. Слова «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» і назви розділів, друкуються центровано до тексту великими літерами жирним шрифтом.

Слово «РОЗДІЛ» і номер розділу друкуються центровано в одному рядку, а назва розділу – також центровано в наступному рядку. Крапка після номера розділу не ставиться.

Назви підрозділів починаються з великої літери, друкуються центровано до тексту рядковими літерами жирним шрифтом.

Крапка після назв структурних частин роботи не ставиться.

Посилання. Особливу увагу при виконанні курсової роботи слід приділити використанню наукових праць інших авторів. Таке використання можливе лише за умови дотримання авторських прав, за допомогою належним чином оформлених посилань.

Посилання на використані джерела зазначаються в тексті роботи

поставлянням порядкового номера посилання за списком використаних джерел.

Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них наявний матеріал, який не включено до останнього видання. У разі виникнення необхідності послатися на думки авторів, праці яких є рідкісними (або давніми) і не можуть бути безпосередньо опрацьовані студентом,

Допускається використання цитат таких авторів з інших джерел.

Посилання по тексту робляться у квадратних дужках з позначенням порядкового номеру за списком використаних джерел.

Коли необхідно зіслатися на конкретні сторінки використаних джерел, то слід зазначити і номери посилань, і номери сторінок у джерелах, наприклад, «...А.С. Довгерт та Р.О. Стефанчук [9, с. 86–88; 10, с. 21–27] стверджують про...».

Список використаних джерел. Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, який містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків. Бібліографічний опис складається безпосередньо за друкованим твором або за каталогами та бібліографічними покажчиками повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв. Джерела можна розміщувати трьома способами:

- в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків джерел;
- увесь список формується в алфавітному порядку за прізвищем першого автора або назвою;
- у порядку появи (згадування) посилань у тексті курсової роботи.

Формування списку використаних джерел за появою посилань у тексті є більш простим способом і полягає у наскрізній нумерації джерел незалежно від того чи це нормативний акт чи автор прізвище якого починається з будь-якої літери абетки.

Список використаних джерел повинен мати не менше 15 джерел. На кожне з наявних у списку джерело має бути в роботі хоча б одне посилання. Список використаних джерел розташовується після висновків з продовженням нумерації аркушів. Правила бібліографічного опису джерел подані у додатку Г.

Оформлення додатків. Додатки розташовуються після списку використаних джерел в порядку появи посилань на них у тексті роботи з продовженням нумерації аркушів. При цьому кожний додаток починається з нової сторінки.

Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої центровано стосовно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток...» і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад, Додаток А, Додаток Б і т.д. Один додаток позначається як додаток А.

При написанні курсової роботи студенти зобов'язані дотримуватись вимог академічної доброчесності відповідно до вимог ст. 42 Закону України «Про освіту». Достатня оригінальність тексту має становити понад 50 %.

Курсові роботи протягом 10 робочих днів з дня їх передачі

	<p>керівникові мають бути перевірені ним на предмет відповідності змісту та структури встановленим вимогам. Якщо робота відповідає чинним вимогам, керівник в установленому порядку передає курсові роботи на перевірку на предмет наявності академічного плагіату. За умови встановлення за результатами перевірки достатності обсягу оригінальності тексту робота передається керівникові для підготовки відгуку та оцінювання. Порядок дій щодо курсової роботи, яка має недостатній або неприйнятний обсяг оригінальності тексту, визначається Положенням про систему запобігання академічному плагіату в академічних та наукових текстах у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.</p> <p>Готові курсові роботи у паперовому та електронному вигляді із оформленими належним чином супровідними документами подаються здобувачами вищої освіти у навчальний відділ факультету, після чого вони реєструються та передаються на захист.</p> <p>Захист курсової роботи проводиться публічно перед комісією у складі не менше трьох викладачів кафедри, у тому числі і керівника курсової роботи. Головою комісії, як правило, призначається науково-педагогічний працівник, який має вищий науковий ступінь та/або вчене звання.</p> <p>За виконання і захист курсової роботи здобувач вищої освіти максимально може отримати 100 балів за накопичувальною шкалою з наступним переведенням у відповідну оцінку за шкалою ЄКТС. Підсумкова оцінка за виконання і захист курсової роботи визначається шляхом додавання балів керівника курсової роботи та комісії із захисту курсових робіт за результатами захисту. Загальна сума балів включає такі складові: оцінювання керівником підсумків роботи на окремих етапах її підготовки (максимум – 60 балів); оцінювання комісією захисту курсової роботи (максимум – 40 балів).</p> <p>Критерії оцінювання, порядок виконання та захисту курсової роботи визначені у п. 4.4 Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, затверджене рішенням вченої ради від 29.08.2025 р., протокол №1, введене в дію наказом від 29.08.2025 р. № 523/25 (https://surl.li/liuxqd) (у новій редакції)</p>
--	--

Політика та контроль

<p>Політика щодо дедайнів та здобуття балів за пропущені заняття</p>	<p>Перескладання лекцій та семінарських занять відбувається у порядку, визначеному Положенням про організацію освітнього процесу у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, затверджене рішенням вченої ради від 29.08.2025 р., протокол №1, введене в дію наказом від 29.08.2025 р. № 523/25 (https://surl.li/liuxqd) (у новій редакції).</p> <p>Перескладання лекції: виконання завдання за темою пропущеної лекції.</p> <p>Перескладання семінарських занять: усне опитування по питаннях семінару.</p>
<p>Підсумковий контроль</p>	<p>Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного екзамену. Екзаменаційний білет включає 2 теоретичних питання і 1 практичне питання у формі практичного ситуаційного завдання.</p> <p style="text-align: center;">Питання для підсумкового контролю</p> <p>1. Правова природа адміністративного судочинства: поняття, ознаки та</p>

	<p>зміст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Адміністративне судочинство як засіб утвердження верховенства права у вітчизняному конституційному устрої. 3. Співвідношення понять «адміністративна юстиція» та «адміністративна юрисдикція». 4. Завдання адміністративного судочинства. 5. Застосування міжнародних та європейських джерел адміністративного права в судочинстві. 6. Застосування актів судової влади як похідних джерел адміністративного права. 7. Перспективи запровадження судового прецеденту як джерела права в Україні. 8. Види адміністративних справ в адміністративному судочинстві. 9. Форми адміністративного судочинства. 10. Основні засади (принципи) адміністративного судочинства: поняття та значення. 11. Класифікація принципів адміністративного судочинства. 12. Верховенство права – визначальний принцип адміністративного судочинства. 13. Тлумачення верховенства права Конституційним Судом України. 14. Інтерпретація верховенства права Європейським судом з прав людини. 15. Гарантії реалізації принципу верховенства права при здійсненні судового захисту. 16. Характеристика принципу рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом. 17. Аналіз принципів змагальності сторін, диспозитивності та офіційного з'ясування всіх обставин у справі. 18. Характеристика принципу гласності судового процесу. 19. Відкритість інформації щодо справи. 20. Зміст права на перегляд справи та оскарження судового рішення. 21. Характеристика принципу обов'язковості судових рішень. Відповідальність за невиконання судових рішень. 22. Аналіз принципу розумності строків розгляду справи судом. 23. Характеристика принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами. 24. Зміст принципу відшкодування судових витрат фізичних та юридичних осіб, на користь яких ухвалене судове рішення. 25. Особливості застосування принципів адміністративного судочинства. 26. Поняття публічно-правового спору та його особливості. 27. Загальна характеристика адміністративно-правових спорів. 28. Предмет адміністративної юрисдикції та його співвідношення з предметами конституційної, кримінальної, цивільної та господарської юрисдикції. 29. Проблеми визначення правової природи правовідносин для вирішення питання юрисдикції адміністративних судів. 30. Види публічно-правових спорів, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів. 31. Критерії встановлення юрисдикції адміністративних судів. 32. Предмет адміністративної юрисдикції: розмежування компетенції. 33. Поняття підсудності адміністративних справ. 34. Види підсудності адміністративних справ: предметна, територіальна, інстанційна.
--	---

35. Недопустимість спорів про підсудність. Наслідки порушення правил підсудності.
36. Поняття та ознаки доказування в адміністративному судочинстві.
37. Поняття та ознаки доказів у адміністративному судочинстві.
38. Класифікація доказів.
39. Джерела доказів у адміністративному судочинстві. Засоби доказування.
40. Обов'язок доказування. Презумпція винуватості суб'єкта владних повноважень.
41. Роль суду в доказуванні. Дослідження та оцінка доказів у адміністративному судочинстві.
42. Звільнення від доказування в адміністративному судочинстві.
43. Поняття та способи забезпечення доказів. Підстави та порядок забезпечення доказів.
44. Адміністративна процесуальна правосуб'єктність.
45. Права та обов'язки учасників справи. Неприпустимість зловживання процесуальними правами.
46. Характеристика адміністративно-процесуального статусу позивача в адміністративній справі.
47. Процесуальний статус відповідача в адміністративній справі.
48. Зловживання процесуальними правами в процесі реалізації процесуального статусу сторін в адміністративному судочинстві: форми та способи попередження.
49. Заміна неналежної сторони.
50. Характеристика адміністративно-процесуального статусу третіх осіб як учасників справи.
51. Процесуальне правонаступництво.
52. Процесуальний статус інших учасників судового процесу.
53. Сутність, особливості представництва прав, свобод та інтересів громадян в адміністративному судочинстві.
54. Види представництва. Договірне представництво. Законне представництво.
55. Принципи та функції представництва в адміністративному судочинстві.
56. Поняття та зміст правового статусу представника як суб'єкта адміністративного судочинства.
57. Види представників в адміністративному процесі.
58. Повноваження представника прав, свобод та інтересів громадян в адміністративному судочинстві.
59. Документи, що підтверджують повноваження представників.
60. Зарубіжний досвід представництва в адміністративному судочинстві та можливості його використання в Україні.
61. Участь у судовому процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, та їх процесуальний статус
62. Медіація як позасудовий спосіб врегулювання публічно-правового спору.
63. Принципи і моделі медіації, переваги і недоліки застосування при вирішенні конфліктів та спорів.
64. Поняття, предмет та доктринальні засади судової медіації.
65. Принципи інституту медіації, їх види та особливості застосування в адміністративному судочинстві.
66. Функції інституту медіації та механізм їх реалізації в адміністративному судочинстві.

67. Особливості застосування медіації в механізмі вирішення адміністративних спорів: міжнародний досвід та напрямки вдосконалення вітчизняного законодавства.
68. Зловживання правами в процесі медіації: особливості протидії та профілактики.
69. Зарубіжний досвід застосування медіації як ефективний спосіб вирішення спорів.
70. Практика застосування медіації в адміністративному судочинстві.
71. Поняття та види адміністративно-процесуальних документів.
72. Характерні риси адміністративно-процесуальних документів, що складаються учасниками судового процесу.
73. Зміст та особливості реалізації права громадян на звернення до суду з адміністративним позовом.
74. Види заяв по суті справи. Зміст заяв по суті справи.
75. Адміністративний позов як засіб реалізації прав громадян на судовий захист.
76. Відзив на позовну заяву (відзив) як заява по суті справи.
77. Відповідь на відзив як заява по суті справи.
78. Заперечення як заява по суті справи.
79. Пояснення третьої особи щодо позову або відзиву як заява по суті справи.
80. Заяви з процесуальних питань
81. Оформлення процесуальних документів на стадії апеляційного провадження.
82. Порядок реалізації права на апеляційне оскарження.
83. Заява про приєднання до апеляційної скарги
84. Оформлення процесуальних документів на стадії касаційного провадження.
85. Порядок реалізації права на касаційне оскарження.
86. Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами.
87. Процесуальні документи, пов'язані з виконанням судових рішень.
88. Поняття та правова природа судових рішень. Класифікаційні ознаки рішень адміністративного суду.
89. Види судових рішень в адміністративному судочинстві.
90. Підстави та порядок ухвалення судових рішень в адміністративній справі.
91. Повноваження суду при вирішенні справи.
92. Рішення. Рішення щодо частини позовних вимог. Ухвала. Окрема ухвала суду.
93. Способи та порядок усунення недоліків судових рішень.
94. Сутність та класифікація вимог, що пред'являються до змісту рішень, постанов та ухвал адміністративного суду.
95. Судові рішення на стадіях апеляційного і касаційного провадження.
96. Підстави та порядок перегляду адміністративних судових рішень за винятковими і нововиявленими обставинами.
97. Вимоги до судових рішень: законність і обґрунтованість судового рішення.
98. Критерії якісного судового рішення: правосудність; своєчасність; вмотивованість; чіткість; чиста мова; доступний стиль.
99. Структура судового рішення.
100. Теоретичні та прикладні особливості законної сили судових рішень.

1. Положення про організацію освітнього процесу у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, затверджене рішенням вченої ради від 29.08.2025 р., протокол №1, введене в дію наказом від 29.08.2025 р. № 523/25 (<https://surl.li/liuxqd>) (у новій редакції).

2. Положення про систему рейтингового оцінювання результатів освітньої діяльності здобувачів вищої освіти у Хмельницькому університеті управління та права наказом від 19.02.2019 р. №74/19 (http://www.univer.km.ua/page/Polozhennya_ratings.pdf)

Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

Критерії оцінювання

Обсяг балів, здобутих здобувачем вищої освіти під час **лекцій** з навчальної дисципліни, визначається у пропорційному співвідношенні до кількості відвіданих лекцій. Загальна кількість балів визначається за формулою:

$$\sum_{л} = \Phi_{л} / \Pi_{л} \times \text{Мах}, \text{ де:}$$

$\sum_{л}$ – загальна кількість балів;

$\Phi_{л}$ – кількість фактично відвіданих лекцій;

$\Pi_{л}$ – планова кількість лекцій, визначена робочою програмою;

Мах – максимальна кількість балів, яку здобувач вищої освіти може отримати за роботу на лекціях.

Кількість балів, здобутих здобувачем вищої освіти під час **семінарських** (практичних, лабораторних) занять з навчальної дисципліни, визначається за формулою:

$$\sum_{с} = (B_1 + B_2 + \dots + B_n) / n \times K, \text{ де:}$$

$\sum_{с}$ – загальна кількість балів;

B – кількість балів, отриманих на одному занятті;

n – кількість семінарських (практичних, лабораторних) занять, визначених робочою програмою;

K – коефіцієнт, який, як правило, дорівнює 7 (для денної форми здобуття освіти) або 6 (для заочної форми здобуття освіти).

Коефіцієнт K може бути іншим з урахуванням специфіки навчальної дисципліни.

За результатами семінарського (практичного, лабораторного) заняття здобувачеві вищої освіти до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п. 4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

Обсяг балів за самостійну роботу розподіляється пропорційно за виконання 13 письмових робіт (1 письмова робота по кожній темі). Залежно від їх обсягу та складності, студент може одержати не більше 2 бали. Загалом за виконання самостійної роботи студент денної форми навчання може одержати максимально 20 балів.

Перерозподіл балів, в межах максимально можливої кількості їх одержання за виконану самостійну роботу, наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Розподіл балів для самостійної роботи

№ з/п	Алгоритм нарахування балів	Номер теми													Усього балів	
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11..	12..	13..		
1.	Максимальна кількість балів за одну письмову роботу з відповідної теми	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	2	20
	Усього балів														20	

За семестровий контроль, що проводиться у формі екзамену студент може максимально одержати 40 балів. Шкала визначення кількості балів та критерії оцінювання знань студентів за результатами семестрового контролю, подана у табл. 4.6 підпункту 4.5.1 Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 29 серпня 2025 року, протокол № 1).

Перерозподіл балів, в межах максимально можливого одержання їх кількості за надані студентами відповіді в усній формі відповідно на питання і практичного завдання екзаменаційного білета, наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Розподіл балів для семестрового контролю

№ з/п	Алгоритм нарахування балів	Номер питань екзаменаційного білета / кількість балів			Разом балів
		1	2	3	
1.	Максимальна кількість балів за відповідь на питання	12	12		24,0
2.	Максимальна кількість балів за виконання практичного завдання		-	16	10,0

		<i>Усього балів</i>	12,0	12,0	16,0	40,0
	<p>Підсумовування балів за результатами вивчення навчальної дисципліни здійснюється після проведення семестрового контролю (складання семестрового екзамену).</p> <p>Семестрова оцінка обчислюється шляхом додавання набраних здобувачем вищої освіти балів з поточного та семестрового контролю.</p>					
Можливість визнання результату в неформальній освіті	<p>Здобувачу вищої освіти визнаються результати неформальної освіти за тематикою, пов'язаною з навчальною дисципліною, у порядку, визначеному Положенням про порядок визнання результатів навчання у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (https://surl.li/fxneax) (за умов наявності сертифікату). Кількість зарахованих балів залежить від тематики онлайн курсу.</p> <p>Здобувачу вищої освіти можуть визнаватись результати участі у: конкурсі, науково-практичній конференції, тренінгу, турнірі, брейн-рингу тощо. Кількість зарахованих балів залежить від тривалості та тематики заходу.</p>					
Політика академічної доброчесності	<p>Розділ «Академічна доброчесність» на сайті Університету http://univer.km.ua/page.php?pid=188</p>					
Політика врегулювання конфліктів	<p>Етичний кодекс Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, затверджений рішенням вченої ради університету 27 травня 2020 року, протокол № 9, введений в дію наказом від 27.05.2020 р. № 201/20 (http://univer.km.ua/doc/Etichnyy_kodeks.pdf)</p>					
Зворотній зв'язок	<p>1. Під час аудиторних занять, консультацій. 2. За допомогою анкетування після завершення вивчення навчальної дисципліни, регулярних анкетувань студентів, що проводяться в університеті.</p>					

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:

РОЗРОБНИКИ	доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права, доктор філософії з права Петро САЛЮК
ГАРАНТ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ	професор кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права, кандидат юридичних наук, доцент Роман ГАВРІК
СХВАЛЕНО	рішення кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права 26 серпня 2025 року, протокол № 1.
ОНОВЛЕНО	рішення кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права 27 жовтня 2025 року, протокол № 3.